

รายงานการติดตามและประเมินผล
โครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น
หมู่ 9 - บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน - ตำบลโพนเพ็ก
อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล
ส่วนแผนงานและงบประมาณ
สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
โทร 0 4323 9256 www.kkpao.go.th

คำนำ

การติดตามและประเมินผลโครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน - ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตั้งงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านแหล่งน้ำให้กับประชาชน หรือเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปต่อยอดการจัดหาอาชีพเสริมให้กับเกษตรกรเพื่อประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดขอนแก่น เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา ฯลฯ เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลูก การจัดหาแหล่งน้ำให้กับเกษตรกรไว้อุปโภค บริโภค ไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งเป็นสถานที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ การดำเนินการตามโครงการดังกล่าว จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งในการติดตามและประเมินผลโครงการครั้งนี้เป็นการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เพื่อต้องการทราบความพึงพอใจของประชาชน ความคุ้มค่าประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ และข้อเสนอแนะต่างๆ พร้อมปัญหา อุปสรรคของโครงการ ทำนี้ใคร่ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นที่ให้การสนับสนุนและมองเห็นความสำคัญของการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงาน และขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนประชาชนในพื้นที่ ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการติดตามและประเมินผลโครงการดังกล่าวสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงได้นำเสนอรายงานผลการติดตามฯต่อผู้บริหารฯ และเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้รับทราบหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารรายงานผลการติดตามฯ ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจหรือส่วนราชการ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล
ส่วนแผนงานและงบประมาณ
สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
กรกฎาคม 2566

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล	2
1.3 ขอบเขตการติดตาม	3
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ	3
1.5 นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมีส่วนร่วม	4
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น	16
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด	23
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ	30
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความคุ้มค่า	36
2.7 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	38
บทที่ 3 วิธีการติดตามและประเมินผล	
3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	42
3.2 การเลือกพื้นที่ดำเนินการ	42
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามฯ	42
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
3.5 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	43
3.7 การนำเสนอ	43

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	44
4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	44
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	44

บทที่ 5 สรุปการติดตามและประเมินผล

5.1 วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล	52
5.2 แนวทางและวิธีการประเมิน	52
5.3 สรุปผลการติดตาม	53
5.4 อภิปรายผล	53

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

แบบสอบถาม

บทสรุปผู้บริหาร

การติดตามและประเมินโครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จากผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ดำเนินการกลุ่มเป้าหมายจำนวนทั้งสิ้น 100 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด – ต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยดำเนินการติดตามและประเมินผลความพึงพอใจ ความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น สรุปดังนี้

1. สรุปผลการติดตามและประเมินผล

1.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 100 คน เพศชายมากที่สุด จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 เพศหญิง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีอายุมากที่สุดอยู่ระหว่างอายุ 51-60 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 สถานภาพประชาชนทั่วไปมากที่สุด จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 77.00 ระดับการศึกษา ประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 และรายได้ต่อครัวเรือนที่มีอันดับสูงสุดอยู่ที่ 23,000 – 46,000 บาท จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00

1.2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ (ระดับความพึงพอใจ) ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.27, S.D. = 0.58) หรือคิดเป็นความพึงพอใจของประชาชนร้อยละ 85.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าความพึงพอใจของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับแรก คือ การจัดหาแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ให้เกษตรกรไว้ทำการเกษตรมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.32, S.D. = 0.60) โครงการนี้สร้างการเรียนรู้ ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เหมาะสมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.31, S.D. = 0.59) โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรในภาวะฝนทิ้งช่วงได้อย่างเพียงพอ โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี ในการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์และโครงการนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านอาชีพอื่นๆ ถ้ามีน้ำเพียงพอสำหรับอุปโภค บริโภคมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.28, S.D. = 0.60) การใช้ทรัพยากรในหน่วยงาน เกิดประโยชน์และคุ้มค่าต่อโครงการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.27, S.D. = 0.55) โครงการนี้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ตลอดปีและโครงการนี้สามารถทำให้ เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติได้ มีค่าเฉลี่ยในระดับเดียวกัน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.24, S.D. = 0.55) โครงการนี้ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ในระดับครัวเรือนและชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.23, S.D. = 0.58) โครงการนี้สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่รัฐส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจระดับชุมชนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.21, S.D. = 0.59)

1.3 ความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการผลการติดตามและประเมินผล พบว่า โครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประจำปี พ.ศ. 2566

ซึ่งความเหมาะสมในการเลือกพื้นที่ในการดำเนินการ มีความเหมาะสม ความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ตลอดจนปัญหาหรือผลกระทบต่างๆตามรายละเอียด ดังนี้

1) ความเหมาะสมสภาพพื้นที่ พบว่า องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดขอนแก่นจะเริ่มดำเนินการจะทำการสำรวจ ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ทำการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่มีการประชุมชาวบ้านเพื่อลงมติ เสนอความต้องการ ผ่าน อบท.ในพื้นที่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น นำบรรจุไว้ในแผนพัฒนาฯ เพื่อนำไปจัดทำเป็น ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายต่อไป ก่อนดำเนินการได้สำรวจความต้องการของประชาชนก่อนว่ามีความต้องการขุดลอก ให้กับเกษตรกร โดยหน่วยงานของรัฐเข้าไปสนับสนุนจัดหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนจะขึ้นอยู่กับพื้นที่แต่สิ่ง ที่สำคัญที่สุดคือ พื้นที่น้ำจะต้องมีแหล่งน้ำที่พอเพียงต่อการเพาะปลูก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เป็นโครงการที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมากจะดำเนินการแก้ไขเป็นอันดับแรก

2) ความคุ้มค่ากับงบประมาณ พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณ ขุดลอกให้กับเกษตรกร เพื่อส่งเสริมอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ในการจัดตั้ง งบประมาณต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน ความเดือดร้อนความยากจนจำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน ประชาชน อยู่ดีกินดีมีรายได้ หนี้สินลดลง ถือว่าคุ้มค่ากับงบประมาณ ถึงแม้ว่าจะเทียบกับงบประมาณที่ลงทุนไป การขุดลอก ให้กับเกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้อุปโภค บริโภค สามารถนำไปต่อยอดการทำเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งต้นทุนของโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินความคุ้มค่า ทำให้เกษตรกรมีอาชีพเพิ่มขึ้นรายได้อาจยังไม่เพิ่มมากนัก แต่รายจ่ายใน คราวเรือนอาจลดลงเพราะประชาชนสามารถ นำมาบริโภคภายในครัวเรือน การคิดในด้านผลตอบแทนในมุมมองของ ความคุ้มค่าทางการเงินจะมองไม่เห็นชัดเจน เพราะเมื่อคิดในด้านความคุ้มค่าทางการเงินแล้ว อาจจะปรากฏให้ ผลตอบแทนทางการเงินติดลบ แต่ในมุมมองของการมีอาชีพเสริม โดยใช้เวลารว่างหลังฤดูเก็บเกี่ยวมาปลูกพืช เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ในอนาคตอาจจะเปลี่ยนเป็นอาชีพหลักได้ การลงทุนดังกล่าวถือว่าคุ้มค่าหากเป็นการมองด้านความคุ้มค่า ทางเศรษฐกิจแทน การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ จึงใช้ในการประเมินโครงการลงทุนที่มุ่งหวังจะพิจารณา ผลประโยชน์ต่อสังคมชุมชน ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดจากโครงการในระยะยาว

3) ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ พบว่า การดำเนินการตามโครงการขุดลอกให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เป็นโครงการที่ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะการขุดลอกคลองทำให้การถ่ายเทของน้ำ และการระบาย น้ำดีขึ้น และยังสามารถกักเก็บน้ำได้มากเพิ่มขึ้นจากเดิม ส่งผลให้คนในพื้นที่สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปีแม้ใน ฤดูแล้ง ส่งเสริมการเลี้ยงและขยายพันธุ์ปลาทั้งปลาเล็ก – ปลาใหญ่มากขึ้น ประชาชนในพื้นที่ที่สามารถสร้างอาชีพ และทำกิน เพียงพอต่อการดำรงชีพ อีกทั้งยังสร้างระบบนิเวศทางธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์มากขึ้นอีกด้วย

4) ผลกระทบจากโครงการ พบว่า จากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ให้การสนับสนุนกลุ่ม เกษตรกรในเขตจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านโดยดำเนินการขุดลอก แต่เนื่องจากการขุดลอก คูคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ ต้องคำนึงถึงชนิดของดินที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวด้วย ข้อมูลจากสำนักสำรวจดิน และวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำข้อมูลดินในพื้นที่ทั่วประเทศ พบว่า พื้นที่บริเวณบ้านกุดขอนแก่นหมู่ 9 และบ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคนจัดอยู่ประเภทกลุ่มดินร่วนละเอียดลิก มากที่เกิดจากตะกอนลำน้ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดมาก มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างโดยดินบนค่า pH อยู่ที่ 5.0 – 6.5 ดินล่างค่า pH อยู่ที่ 4.5 – 6.00 และบริเวณพื้นที่ตำบลโพนเพ็กจัดอยู่ในกลุ่มดินร่วนหยาบลิกถึงลิกมากที่เกิดจาก ตะกอนลำน้ำหรือวัตถุกำเนิดเนื้อหยาบ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดหรือเป็นกลาง มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างโดยดินบน มีค่า pH อยู่ที่ 5.00 – 6.00 ดินล่างมีค่า pH อยู่ที่ 5.00 – 6.00 ในพื้นที่บริเวณโครงการขุดลอกต่างมีค่ากรดในระดับสูง ซึ่งจะเป็นปัญหาในช่วงฤดูฝนเนื่องจากการแช่ของน้ำทำให้ไม่สามารถนำน้ำไปใช้ได้ แต่เมื่อหลังมีการขุดลอกลำห้วย ทำให้ขยายทางเดินของน้ำได้มากขึ้นการไหลเวียนของน้ำก็ดีขึ้นด้วยส่งผลให้ลดผลกระทบดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

1.4 การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการต่อผลการดำเนินงานโครงการ (ระดับการมีส่วนร่วม) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.16, S.D. = 0.55) หรือคิดเป็นร้อยละ 83.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ อันดับแรก คือ โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20, S.D. = 0.49) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.18, S.D. = 0.57) และมีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.18, S.D. = 0.55) โดยมีผลเฉลี่ยเท่ากัน โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.17, S.D. = 0.55) มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.15, S.D. = 0.57) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.14, S.D. = 0.55) และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.13, S.D. = 0.56)

2. ข้อเสนอแนะจากการติดตามและประเมินผล

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผลจากการติดตามและประเมินผลโครงการประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นยังต้องการความช่วยเหลือ จากภาครัฐ เอกชน ในการเข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิธีการตลาดโดยการขยายเครือข่ายให้มีตลาดกลางในการขายสินค้าให้มากยิ่งขึ้น

1.2 หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และเป็นเจ้าของพื้นที่ควรจัดสรรงบประมาณ ในการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

1.3 หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ควรจัดหาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ หรือขุดลอกลำคลอง หนองน้ำ ลำห้วย ที่มีสภาพตื้นเขิน เพื่อจะได้เอาน้ำมาใช้ในการปลูกพืช เป็นสถานที่เก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการในครั้งต่อไป

1) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรให้มีอาชีพเสริมในครัวเรือน เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชนให้ครอบคลุม ทุกอำเภอ ในจังหวัดขอนแก่น และควรจัดสรรงบประมาณเป็นกลุ่มๆในแต่ละอาชีพ

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการผ่านมาสัก 1-2 ปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในหลายๆด้านเพื่อจะได้รับทราบปัญหา การวิเคราะห์ การวางแผนทางแก้ปัญหา การปฏิบัติ

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่เพาะปลูกโดยมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมถึงร้อยละ 71.33 ของพื้นที่ทั้งหมด (กรมพัฒนาที่ดินและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) โดยจะต้องอาศัยน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลักซึ่งบางปีฝนไม่ตกตามฤดูกาลและฝนมักทิ้งช่วง อีกทั้งแหล่งน้ำยังเป็นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรงเพราะน้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต การมีน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคอย่างเพียงพอจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการมีชีวิตรอยู่ของมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงให้ความสำคัญของการดำรงชีวิตตั้งพระราชดำริว่า “หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่มีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 6 2541 : 1) ทรงหาวิธีแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำโดยพระราชทานโครงการฝนหลวงนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำให้หน่วยงานต่างๆดำเนินการได้แก่ การจัดทำอ่างเก็บน้ำ ฝายทดน้ำ ขุดลอกหนองบึง และสระเก็บน้ำประจำไร่นา เป็นต้น การจัดหาแหล่งน้ำสำหรับไว้อุปโภค บริโภค ในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในพื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยแล้ง โดยจะต้องเป็นแหล่งน้ำที่มีประสิทธิภาพสามารถกักน้ำให้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรและการดำรงชีพของเกษตรกรแต่ละรายในช่วงฝนทิ้งช่วงทำให้เกิดความชุ่มชื้นในดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนคำนึงถึงความปลอดภัย ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ใน ทุกระดับทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กให้กระจายในชนบททั้งด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอกิน พอใช้ มีสุขภาพอนามัย แข็งแรง มีโอกาสเพิ่มรายได้และยังมีแนวโน้มความต้องการแหล่งน้ำของราษฎรในชนบทเพิ่มสูงขึ้น (พิศาล มูลศาสตรสาทร, ม.ป.ป.) ตามระเบียบสำนักรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็กพ.ศ. 2525 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการระดับต่างๆในพื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการบำรุงรักษา ซ่อมแซม และปรับปรุงโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก จากการกระจายอำนาจความรับผิดชอบดังกล่าวนำไปสู่กลไกการบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การขาดแคลนแหล่งน้ำ

อุปโภค บริโภค เป็นปัญหาใหญ่ของประชาชนที่ต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนจากการขาดแคลนน้ำ เพื่อใช้อุปโภค บริโภค และปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่องานความเป็นอยู่ของประชาชน จึงได้มีนโยบายจัดหาแหล่งน้ำโดยการขุดลอกให้กับประชาชน เกษตรกร เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวซึ่งที่ผ่านมาเป็นนโยบายในการช่วยเหลือดูแลเกษตรกร และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้มีทางเลือกการประกอบอาชีพเสริม เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การประกอบอาชีพตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนในระดับครัวเรือนท้องถิ่นและประเทศชาติ เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลและดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาคการประกอบอาชีพของประชาชนตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวดที่ 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ มาตรา 17 ภายใต้งบบังคับมาตรา 16 ให้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ข้อที่ 16 การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดขอนแก่น (2566-2570) ในยุทธศาสตร์องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางการพัฒนาเพื่อ 1) สนับสนุน ส่งเสริม พัฒนา รักษาและป่าต้นน้ำลำธาร 2) พัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อการเกษตร อุปโภคและบริโภค 3) สนับสนุนและพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะแบบครบวงจรและน้ำเสียชุมชนแบบมีส่วนร่วม 4) เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามความเหมาะสมแต่ละพื้นที่ 5) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) สนับสนุน ส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือก

ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด มีความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ สามารถดำรงชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคของการดำเนินโครงการ อีกทั้งผู้บริหารยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ตัดสินใจในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผลแผนงาน จึงดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน - ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ดังนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

1.2.1 เพื่อทราบถึงผลสำเร็จความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ

1.2.2 เพื่อต้องการทราบถึงความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับโครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่9 – บ้านหนองขาม หมู่10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

1.2.3 เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคของการดำเนินโครงการ และให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงสำหรับผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในครั้งต่อไป

1.3 ขอบเขตการติดตามและประเมินผล

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในเขตพื้นที่ดำเนินโครงการในพื้นที่บ้านกุดขอนแก่น หมู่9 – บ้านหนองขาม หมู่10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 ทราบถึงระดับความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อผลการดำเนินการโครงการ
- 1.4.2 ทราบถึงความคุ้มค่าประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ
- 1.4.3 ทราบปัญหา อุปสรรค ผลการดำเนินงานโครงการ
- 1.4.4 ผลของการติดตามและประเมินผลโครงการ จะเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 ประชากร หมายถึง ประชาชนที่อยู่ในบ้านกุดขอนแก่น หมู่9 – บ้านหนองขาม หมู่10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการนี้เท่านั้น

1.5.2 การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

1.5.3 ความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจของประชาชนจากการรับบริการ ความพึงพอใจจากการได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือความคาดหวัง หรือความต้องการ

1.5.4 การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการและพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึงจุดเด่น หรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบแล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้น เพื่อการดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

1.5.5 ความคุ้มค่า หมายถึง การดำเนินการกิจของภาครัฐเพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลประโยชน์ที่สมดุลกับทรัพยากรที่ใช้ ทั้งนี้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งผลสำเร็จที่พึงประสงค์ และผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนและสังคม ทั้งที่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้

1.5.5 เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป็นกรอบแนวคิด ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การติดตามและประเมินผลโครงการชุดลอกกล้าห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเหล็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ในครั้งนี้ ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการติดตามและประเมินผลโครงการดังต่อไปนี้

- 2.1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
- 2.3. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
- 2.4. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 2.5. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
- 2.6. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความคุ้มค่า
- 2.7. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ดังนี้

Chambers dictionary ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้ (Coyne, 1996)

1. การมีส่วนรับผิดชอบ (to have a share) หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม (take part in)
2. การมีส่วนร่วมในการกระทำ (the act of participation)
3. การเข้าร่วมในสิ่งที่มีอารมณ์สนใจ (to engage the emotional interest of)

Brownlea (1987) อ้างถึงใน Coyne (1996) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือการได้รับอนุญาตให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการบริการ หรือประเมินผลการบริการ หรือการเป็นผู้ให้คำปรึกษา หรือเป็นผู้ขอคำปรึกษาในประเด็นปัญหาต่าง

Cahii (1996) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำหรือในสถานการณ์และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกับผู้อื่น

อภิศักดิ์ ไพฑาคำ (2539) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ (Contribution) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นรวมทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบของกลุ่มดังกล่าว

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุม การใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรีชญา เวสารัชช์ (2528) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน

ดุษฎี อายุวัฒน์ และคณะ (2535) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้โอกาสประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยในการเข้าร่วมอาจจะเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทั้งกลุ่มหรือองค์กร

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

นิคม สุวรรณทา (2542, หน้า 29) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจากการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม ได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำและร่วมแก้ไขทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เข้มเพชร แก่นสา (2543, หน้า 39) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการพัฒนาหรือประกอบกิจการใดๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ โดยให้เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ในขั้นตอนของกิจกรรม นับตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหากำหนดจุดประสงค์ วางแผน ร่วมปฏิบัติงาน จนถึงขั้นประเมินผล พยายามสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนว่ากิจกรรมที่กระทำอยู่นั้น เป็นผลงานที่พวกเขาต้องรับผิดชอบ กรณีที่กิจกรรมมีกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องพยายามดึงตัวแทนของกลุ่มให้มาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายยอมรับผลที่ตามมาของกิจกรรมนั้น

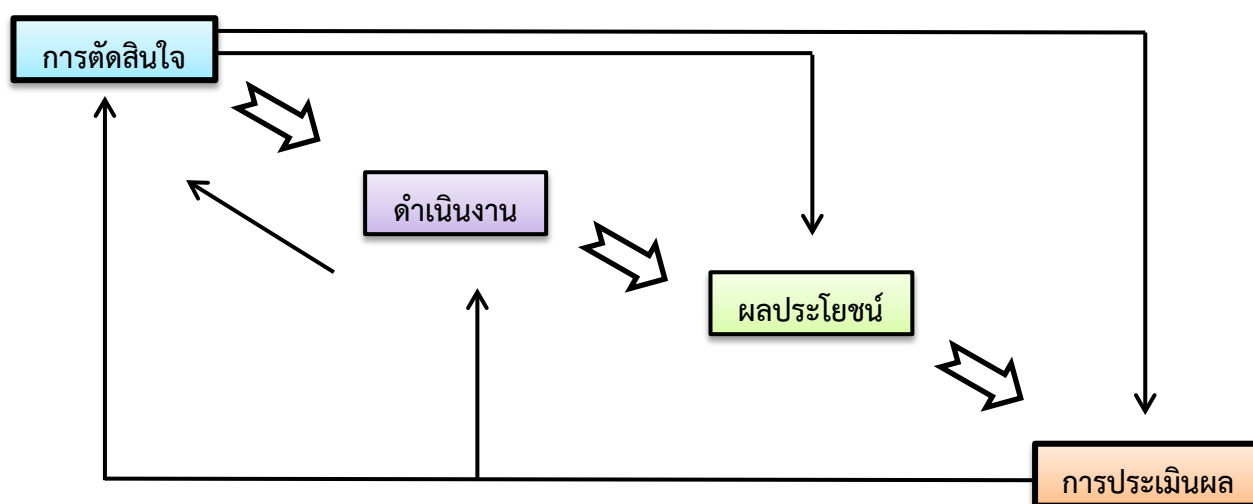
วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า 101) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม ว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันและเต็มที่ของกลุ่มบุคคล ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุดนั้นจะได้รับการตอบสนองและทำให้ความเป็นไปได้มากขึ้นกว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอกันไป

จากความคิดของนักวิชาการที่ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจพอสรุปได้อย่างกว้างๆว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การได้รับการกระตุ้นจิตใจ หรือสร้างความสนใจ ชักจูงให้เกิดความรู้สึ้อยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมใจ ในการคิด ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้กับกลุ่ม หมู่ คณะ องค์กรหรือสังคม ที่ตนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์หรือเป็นสมาชิกอยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน

2.1.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

Shadid and orher (1982) ได้ให้ความเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนจากแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 วงจรของการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) กำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) องค์กรประกอบการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครทำประโยชน์ให้โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้ด้วยวิธีการใดจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครทำประโยชน์ให้โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้ด้วยวิธีการใดเช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ในโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในเชิงบวก และผลที่เกิดขึ้นในเชิงลบเป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น (views) ความชอบ (preference) และความคาดหวัง (expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆได้

Cohen and Uphoff (1980) ได้แบ่งขั้นตอนลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) เกิดขึ้นจากการพัฒนานำไปเป็นผลประโยชน์ด้านวัตถุ ผลประโยชน์ด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์ (2526) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ร่วมคิด : สภาพปัญหาที่มีอยู่ และสาเหตุปัญหา
2. วางแผน : วิเคราะห์สาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาพิจารณาทางเลือก
3. ดำเนินการ : ดำเนินงานตามโครงการและแผนกำหนดโครงการและแผนงาน
4. ติดตามประเมินผล : ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะๆและแก้ไข

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ 8 ประการ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร
2. ร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาขององค์กร หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสนองความต้องการขององค์กร
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดหรือแก้ไขและสนองความต้องการขององค์กร
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดไป

อคิน ระพีพัฒน์ (2527) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2537: 188) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนกลุ่มต่างๆ
- 2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางสังคม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือชุมชนกรรมการหมู่บ้าน
- 3) การที่ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมก็คือ การที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม ร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมจัดการร่วมดำเนินการ และร่วมตัดสินใจในกิจกรรมนั้นๆ ให้บรรลุเป้าหมายตลอดจนร่วมติดตามการประเมินผลงานด้วย

2.1.3 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ (2549) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็น บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

- 1) การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชนมีความตระหนัก การรับรู้การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่ายโดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้นมีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติ

ให้ได้เช่นนี้ ก็ต้องเผชิญกับสถานะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่นต่างก็มีสิทธิหน้าที่ และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืนจะนำไปสู่ความขัดแย้ง และความรุนแรงในที่สุด

2) ทศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนกล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูลข้อเท็จจริง และความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้นหากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3) การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทนจะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือ ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กรโดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างการเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันละกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายและตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูล ข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6) ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาย่อยๆ ย่อยๆ ร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติเป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่ม คือ จะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้า

8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจนจะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็นเอกภาพในการดำเนินกิจกรรมและความเข้มแข็งขององค์กร

9) การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรมโปร่งใสและซื่อสัตย์ส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์

10) ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจสำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11) ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจจะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่ง คือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วม

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน

รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13) เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการฝึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน ในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกันมาฝึกกำลังเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงานที่จะต้องอาศัย ความร่วมมือกัน ต้องฝึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กรซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิธีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะ พูดคุย เพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้นเครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์การการมีส่วนร่วมกับสมาชิกประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคน และปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

กล่าวสรุปได้ว่าแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องเริ่มต้นด้วย การสร้างสำนึกเพื่อให้ภาครัฐและประชาชนรับรู้ปัญหาประกอบกับการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน หลังจากนั้นสรรหาตัวแทนของแต่ละกลุ่มเพื่อจะได้ประสานประโยชน์ให้ลงตัว แล้วสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วมสามารถทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันได้ แล้วสร้างฉันทามติร่วมกัน แต่ภายในองค์กรจะต้องสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร การทำกิจกรรมใดๆ จะต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน และต้องมีระบบประเมินผลจากกระบวนการของการมีส่วนร่วมทั้งหมด ปรับปรุงกลไกการทำงานให้เกิดความโปร่งใส มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน ที่สำคัญต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เมื่อทำงานภายในองค์กรประสบผลสำเร็จแล้วก็ต้องมองหาพันธมิตรสร้างเครือข่ายเพื่อฝึกกำลังร่วมกัน ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน

2.1.4 เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

ประกอบด้วย 3 ประการคือ

1. การมีอิสรภาพในการเข้าร่วม หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม
2. มีความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม

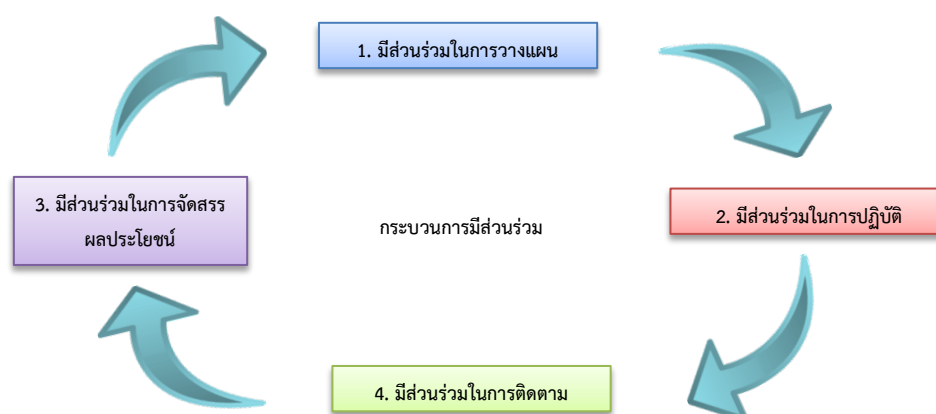
3. ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม อาทิ มีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ นั้นแสดงว่า จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้พวกเขาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมมี 3 ด้าน คือ

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้บุคคลจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐานโดยแท้จริงนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุกประเด็น ดังนั้นจึงมีแนวทางทั่วไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมได้แก่

- 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
- 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
- 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
- 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

แผนภาพที่ 2 กระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์หรือผลของกิจกรรมหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของบุคคลจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณาแต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายต้องมีกิจกรรมเป้าหมายและต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดการมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากบุคคล

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

2.2.1 ความหมายของความพึงพอใจ

โดยทั่วไปหากกล่าวถึง ความพึงพอใจ มักจะศึกษาในสองมิติ คือ มิติความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน (Job Satisfaction) และมิติความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Service Satisfaction) ในการศึกษาความพึงพอใจครั้งนี้เป็นการศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

Fitger and Durund (1980) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการสาธารณะ (Public Service Satisfaction) ว่าเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการให้บริการ ของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น โดยมีพื้นฐานเกิดจากการรับรู้ (Perceptions) ถึงการส่งมอบการบริการที่แท้จริงและประเมินผลจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับเกณฑ์ (Criteria) ที่แต่ละบุคคลตั้งไว้ รวมทั้งการตัดสินใจ (Judgement) ของบุคคลนั้นด้วยการประเมินผลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ

1. ด้านอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งเกิดจากการได้รับรู้ถึงการส่งมอบการบริการ
2. ด้านวัตถุวิสัย (Objective) ซึ่งเกิดจากการได้รับปริมาณและคุณภาพของการบริการ

Gerson (1993) ได้อธิบายความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ คือความรู้สึกสมหวังหรือเกินความคาดหวังเมื่อบุคคลได้รับบริการ โดยมีการประเมินหรือให้คะแนนระดับคุณภาพบริการ และระดับความพึงพอใจ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการพยายามปรับปรุงงานที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ในโอกาสต่อไป ประโยชน์ของการประเมินความพึงพอใจมี 5 ประการ ได้แก่

1. ทำให้คุณภาพการบริการของหน่วยงานดีขึ้น
2. ทำให้หน่วยงานรู้ถึงขีดความสามารถหรือขีดมาตรฐานที่ดีที่สุดของการทำงาน
3. ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรับรู้ถึงผลงาน
4. ทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพและความพึงพอใจของผู้รับบริการ
5. ผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานตั้งใจปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

พิมพ์ กงพูน (2529 : 21) ได้อธิบายถึงความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึก รัก ชอบ ยินดี เต็มใจ หรือ เจตคติของบุคคลที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

สุรศักดิ์ นาถวิล (2544 : 15) อธิบายความพึงพอใจว่า เป็นการแสดงออกทางอารมณ์และ ความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งใด โดยแต่ละบุคคลมีประสบการณ์การรับรู้ การเรียนที่แตกต่างกัน ทำให้ มีความรู้สึกต่อการบริการในด้านคุณภาพตามความต้องการและความคาดหวังที่แตกต่างกัน ซึ่งความพึงพอใจ เกิดจากการประเมินความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริง

อมร รักษาสัตย์ (2546 : 142) เห็นว่าความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ใช้วัด ประสิทธิภาพของการบริหารงานได้ เพราะการจัดการบริการ หมายถึงการให้บริการเป็นอย่างดี เป็นที่พึงพอใจ ของประชาชน

จรัส โพธิ์จันทร์ (2528 : 221-222) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการทำงานไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคลากรในแต่ละหน่วยงาน ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกทางบวกในทางเป็นกลาง หรือทางลบ ความรู้สึกเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน กล่าวคือหากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางบวก การปฏิบัติงานจะมีประสิทธิภาพสูงแต่หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางลบ การปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพต่ำด้วย

สุวัฒนาใบเจริญ (2540 : 12) ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึงความรู้สึกที่ดีหรือ เจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นๆเมื่อบุคคลอุทิศแรงกายแรงใจและสติปัญญาเพื่อกระทำสิ่งนั้นๆ

ศรัทธา วุฒิพงษ์ (2542 : 12) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจพอสรุปได้ว่าเป็น ความรู้สึกที่ดีที่ ชอบของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ และจะแสดงออกทางพฤติกรรมโดยการพอใจสิ่งใดแล้วก็อยากเข้าร่วมทั้งกาย และจิตใจ

จุมพล สัตยาภรณ์ (2542 : 9) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึก ด้านทัศนคติ ซึ่งไม่จำเป็นต้องแสดงหรืออธิบายเชิงเหตุผลเสมอไปก็ได้แต่เป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้าโดยบ่ง บอกทิศทางว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวกทิศทางลบหรือไม่มีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้านั้น

สรุปความพึงพอใจจากแนวคิดข้างต้นซึ่งเป็นความพึงพอใจจากการบริการทั้งองค์การของรัฐ และเอกชนในเรื่องต่างๆ ดังนี้ผู้ศึกษาจึงสรุปความพึงพอใจต่อการให้บริการคือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความ พึงพอใจจากการได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือความคาดหวังของตนหรือความต้องการของตนเองซึ่งใน การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) จะประกอบไปด้วยผู้ให้บริการ (Man) การจัดการ (Management) การตอบสนอง ความต้องการของลูกค้า (Customer) ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจใน การบริการคือความรวดเร็วไวเมื่อมนุษย์มีความต้องการอาจเป็นทางสรีระเช่นความหิวเมื่อเขาได้ รับประทานอาหารทันทีด้วยบริการที่รวดเร็วทำให้ความทุกข์จากความหิวความกระวนกระวายหมดไปความ

ทุกข์ที่เราจะมีก็จะเปลี่ยนเป็นความสุขแทนที่ส่วนความพึงพอใจ ทางด้านจิตใจเช่นการร้องขอความช่วยเหลือ และได้รับการช่วยเหลือโดยเร็วผู้ร้องขอจะมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามที่ตนเองคาดหวังไว้ในเวลาอันรวดเร็วความพร้อมเรื่องเวลาอุปกรณ์สถานที่ หรือบุคคลที่องค์การได้จัดไว้ให้มีท่าทีในการตอบสนองความต้องการและนโยบายขององค์กรสามารถกำหนดนโยบายได้ตรงกับความต้องการของลูกค้าด้วยความเป็นธรรมในการให้บริการที่เท่าเทียมกันตามลำดับก่อนหลังเมื่อลูกค้ามาติดต่อมีปริมาณมากเป็นปัจจัยหนึ่งของความพึงพอใจแต่ปัจจัยที่สำคัญ ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของบริการคือคน (Man) ซึ่งเป็นผู้เสนอและสนองความต้องการให้ลูกค้าได้ตรง ความต้องการด้วยใจจริงและพร้อมที่จะให้บริการแก่ลูกค้าด้วยความเต็มใจ (Service Mind)

2.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ

Millet (1954) ได้กล่าวถึงหลักการบริการว่าให้พิจารณาใน 5 ประการด้วยกัน คือ

1. การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Sati factory Service) คือ การบริการที่มีความยุติธรรมและเสมอภาค
2. การให้บริการอย่างรวดเร็วทันเวลา (Timely Service) คือ การให้บริการตามความเร่งด่วน
3. การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service) คือ ความต้องการเพียงพอในสถานที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์
4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) คือ การให้บริการอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุผล
5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service) คือ การพัฒนาการบริการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้มีความก้าวหน้าไปเรื่อยๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539 : 38 - 40) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการที่สำคัญมีดังนี้

1. สถานที่บริการ การเข้าถึงการบริการได้สะดวก เมื่อประชาชนมีความต้องการย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการบริการ ทำเล ที่ตั้ง การกระจายสถานที่บริการให้ทั่วถึงเพื่อสะดวกแก่ประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ
2. การส่งเสริมแนะนำการบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดขึ้นได้จากการได้ยินข้อมูลข่าวสาร หรือบุคคลอื่นที่กล่าวถึงคุณภาพของการบริการไปในทางบวก ซึ่งตรงกับความน่าเชื่อถือที่มีก็จะมีความรู้สึกดีกับบริการดังกล่าว อันเป็นแรงจูงใจผลักดันให้มีความต้องการบริการตามมาได้
3. ผู้ให้บริการ ผู้บริหารการบริการ และผู้ปฏิบัติการบริการ ล้วนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติงานบริการ ให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจทั้งสิ้น ผู้บริหารการบริการที่วางนโยบายการบริการโดยคำนึงถึงความสำคัญของประชาชนเป็นหลัก ย่อมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจได้ง่ายเช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานหรือพนักงานบริการที่ตระหนักถึงประชาชนเป็นสำคัญ แสดงพฤติกรรมบริการและสนองบริการที่ลูกค้าต้องการความสนใจ เอาใจใส่อย่างเต็มที่ ด้วยจิตสำนึกของการบริการ

4. สภาพแวดล้อมของการบริการ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ลูกค้ามักชื่นชมสภาพแวดล้อมของการบริการ เกี่ยวข้องกับการออกแบบของอาคารสถานที่ ความสวยงามของการตกแต่งภายในด้วยเฟอร์นิเจอร์และการให้สีสันทัน การจัดแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ตลอดจนการออกแบบวัสดุ เครื่องใช้งานบริการ จดหมาย ซองจดหมาย เป็นต้น

5. กระบวนการบริการ วิธีการนำเสนอบริการในกระบวนการบริการ เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน ประสิทธิภาพของการจัดระบบการบริการส่งผลให้การปฏิบัติงานบริการแก่ลูกค้ามีความคล่องตัวและสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้องมีคุณภาพ

มณีวรรณ ต้นไทย (2533 : 66-69) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการในด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านความสะดวกที่ได้รับ
2. ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
3. ด้านคุณภาพของการบริการ
4. ด้านระยะเวลาของการบริการ
5. ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ

2.2.3 การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการ

สาโรช ไชยสมบัติ (2534 : 15) ได้กล่าวถึงการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการว่าต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการของหน่วยงาน ประกอบกับระดับความรู้สึของผู้รับบริการในมิติต่างๆของแต่ละบุคคล ดังนั้นการประเมินความพึงพอใจอาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม โดยการขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการประเมินให้แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบให้เลือกตอบหรือคำตอบอิสระ โดยเป็นคำถามที่อธิบายถึงความพึงพอใจในด้านต่างๆ
2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิคของผู้สัมภาษณ์ที่จะตั้งใจให้ผู้สัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง
3. การสังเกต โดยวิธีการสังเกตจากพฤติกรรมของผู้รับบริการตั้งแต่ ก่อนรับบริการ ขณะรับบริการ และหลังจากรับบริการ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

2.3.1 ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลายความหมายซึ่งส่วนใหญ่จะมีหลักการสำคัญที่คล้ายกันดังนี้

อุทัย หิรัญโต (2523) ได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นว่า การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินการบางอย่างโดยดำเนินการกันเอง เพื่อบำบัด

ความต้องการของตน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การมีเจ้าหน้าที่ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่างๆตามความเหมาะสมจะปราศจากการควบคุมของรัฐหาได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น

ประหยัด หงษ์ทองคำ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น (Local Government) เป็นรูปแบบการปกครองที่เกิดจากระบบการกระจายอำนาจปกครอง (Decentralization) จากส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่น เพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่างๆในการปกครองท้องถิ่นตนเอง เพื่อสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539) อ้างอิงมาจาก Daniel Wit (1967) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้วรัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเองอันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางโดยองค์กรนั้นมีได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลางแต่มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นของตน

ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2535) ได้ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐและโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆองค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาลแต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

จากนิยามต่างๆ ข้างต้นสามารถสรุปหลักการปกครองท้องถิ่นได้ในสาระสำคัญดังนี้

1. การปกครองของชุมชนหนึ่งซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากร หรือขนาดของพื้นที่เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นของไทยจัดเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ตามเหตุผลดังกล่าว

2. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสมกล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควรเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขตหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นก็จะกลายสภาพเป็นรัฐอธิปไตยเองเป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญรวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับใดจึงจะเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเองสิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

3.1 หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับสภาภิบาล เป็นต้น

3.2 สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่นคือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ

4. เมืองครที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์การที่จำเป็นของท้องถิ่นจัดแบ่งเป็นสองฝ่ายคือ องค์การฝ่ายบริหารและองค์การฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลจะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติหรือในแบบกรุงเทพมหานครจะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหารสภากรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น (ชูวงศ์ ฉายะบุตร : 2539)

2.3.2 ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

จากเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องกระจายอำนาจลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กล่าวอ้างข้างต้นการปกครองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญยิ่งดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เหมือนกับโรงเรียนฝึกหัดประชาธิปไตยเพราะผู้ซึ่งเป็นนักการเมืองระดับท้องถิ่นจะต้องมีการรณรงค์หาเสียง จะต้องมีการเสนอนโยบาย จะต้องมีการอภิปรายถกเถียงกันในสภาท้องถิ่นโดยมีลักษณะใกล้เคียงกับสภาระดับชาติเป็นแต่ขอบข่ายเล็กกว่าเมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นสถานที่ฝึกความรู้และฝึกทักษะทางการเมืองไปในตัวซึ่งถ้าคนจำนวนไม่น้อยได้มีโอกาสทำการฝึกหัดด้วยการปฏิบัติดังกล่าวก็เหมือนกับเป็นการพัฒนานักการเมืองเพื่อการเตรียมพร้อมต่อการรับผิดชอบในระดับชาติต่อไป

2. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self-Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบียดเบียนโดยเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองซึ่งผู้บริหารท้องถิ่น นอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วย วิถีทางประชาธิปไตยซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกมองเห็นความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่นและมีส่วนรับรู้ถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตน

3. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจเนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวางนับวันจะขยายเพิ่มขึ้นขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุดและกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่นและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวมจึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ทั้งนี้การแบ่งเบาภาระดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญๆ หรือกิจการใหญ่ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวมและมีความคล่องตัวในการดำเนินงานของรัฐบาลจะมีมากขึ้น

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพเนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ทรัพยากรประชาชนความต้องการและปัญหาย่อมต่างกันออกไปผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดีก็คือองค์กรปกครองท้องถิ่น

5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองและการบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมืองการเลือกตั้งการสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่น ย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตนและยังฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย

6. การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง ทั้งทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562)

กล่าวโดยสรุปความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็นสองด้านคือ ด้านการเมืองการปกครองและด้านการบริหาร กล่าวคือในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐาน การปกครองระบอบประชาธิปไตยและเรียนรู้การปกครองตนเองส่วนด้านการบริหารนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยกลไกการบริหารต่างๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคลการงบประมาณและการจัดการ เป็นต้น การปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นในกรอบของการกระจายอำนาจ ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งจะเป็นฐานสำคัญของการเมืองระดับชาติโดยรวมถ้าหน่วยการปกครองท้องถิ่นครอบคลุมทั่วประเทศสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมฤทธิ์ผลจนเกิดการพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยย่อมจะช่วยสร้างความเข้าใจและความรู้ให้แก่ประชาชนในระดับรากหญ้าพร้อมทั้งการฝึกทักษะกับผู้ที่เป็นผู้บริหาร และผู้ทำงานในสถานิติบัญญัติของท้องถิ่นก็หมายความว่า ความรู้ทางการเมืองทักษะทางการเมือง และประสบการณ์ในการทำงานภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมจะหลอมกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั่วประเทศและนี่คือตัวแปรที่สำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการปกครองตนเองและยังเป็นการสร้างความเป็นประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนผ่านเรียนรู้โดยการฝึกการลงมือกระทำด้วยตัวเอง

2.3.3 วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539 : 26) ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

1) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่า ในการบริหารประเทศจะต้องอาศัยเงินงบประมาณเป็นหลัก หากเงินงบประมาณจำกัดภารกิจที่จะต้องบริการให้กับชุมชนต่างๆอาจไม่เพียงพอ ดังนั้นหากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่นหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆก็สามารถมีรายได้มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้เป็นอย่างมาก การแบ่งเบาเป็นภาระทั้งในด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

2) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน การรกรับการบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียวย่อมไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงและล่าช้า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้นจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้

3) เพื่อความประหยัดโดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนก็ต่างไปด้วยการจัดตั้งหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นจึงมีความจำเป็น โดยให้อำนาจหน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการของท้องถิ่น ทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายให้กับท้องถิ่นทั่วประเทศเป็นอันมาก และแม้จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาลไปให้บ้างแต่ก็มีเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบ

4) เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน จากการที่การปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันนี้มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติได้เป็น

โกวิท พวงงาม (2559 : 31) ได้กล่าววัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

- 1) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลทั้งทางด้านเงิน วัสดุบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ
- 2) เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
- 3) เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

2.3.4 องค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่น

ระบบการปกครองท้องถิ่นประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการคือ (อุทัย หิรัญโต, 2523: 22)

1) สถานะตามกฎหมาย (Legal status) หมายความว่า หากประเทศใดกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

2) พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการเช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำคัญในการปกครองตนเองของประชาชนจึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับคือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้ความเห็นว่า

หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ควรมีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วยเช่นประสิทธิภาพในการบริหารรายได้และบุคลากร เป็นต้น

3) การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่มากนักน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

4) องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลแห่งชาติมีขอบเขตการปกครองที่แน่นอนมีอำนาจในการกำหนดนโยบายออกกฎข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆ

5) การเลือกตั้ง สมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนโดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

6) อิสระในการปกครองท้องถิ่น สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติกิจการภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลางและไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

7) งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้การจัดเก็บภาษีตามขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

8) การควบคุมดูแลของรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐเพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยรวมโดยการมีอิสระในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้ได้หมายความว่ามีความที่พิเศษเฉพาะหมายถึงเฉพาะอิสระในการดำเนินการ เท่านั้นเพราะฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอธิปไตยไป รัฐจึงต้องสงวนอำนาจในการควบคุมดูแลอยู่ (อนันต์ อนันต์กุล อ้างใน ชวงค์ ฉายาบุตร, 2539: 31)

องค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ Jacques Moreau (อ้างใน ชาญชัย แสงศักดิ์, 2542) ได้กล่าวว่า องค์การปกครองท้องถิ่นจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการได้แก่

- 1) มีพื้นที่รับผิดชอบที่ชัดเจน
- 2) มีสถานะเป็นนิติบุคคลมหาชน
- 3) มีองค์กรเป็นของตนเอง
- 4) มีภารกิจหน้าที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนเอง
- 5) มีการกำกับดูแลจากรัฐการปกครองท้องถิ่นกำหนดขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎีการกระจายอำนาจและอุดมการณ์

ประชาธิปไตยซึ่งมุ่งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและกิจการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่เน้นการมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเอง มีการเลือกตั้ง มีองค์กรหรือสถาบันที่จำเป็นในการปกครองตนเอง และสำคัญก็คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างกว้างขวางนอกจากนี้

คณะกรรมการปรับปรุงระบบการบริหารการปกครองท้องถิ่น โดยนายชวน หลีกภัย นายรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าว ตามคำสั่งที่ 262/2535 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2535 เพื่อศึกษาระบบการบริหารปกครองท้องถิ่นของไทยที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันในทุกรูปแบบหาแนวทางและข้อเสนอในการปรับปรุงโครงสร้างอำนาจหน้าที่การคลังและงบประมาณ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล หน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคกับหน่วยการปกครองท้องถิ่น โดยกล่าวถึงองค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

1) เป็นองค์กรที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และทบวงการเมือง
2) มีสภาและผู้บริหารระดับท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งตามหลักการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

- 3) มีอิสระในการปกครองตนเอง
- 4) มีเขตการปกครองที่ชัดเจนและเหมาะสม
- 5) มีงบประมาณรายได้เป็นของตนเองอย่างเพียงพอ
- 6) มีบุคลากรปฏิบัติงานของตนเอง
- 7) มีอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสมต่อการให้บริการ
- 8) มีอำนาจออกข้อบังคับเป็นกฎหมายของท้องถิ่นภายใต้ขอบเขตของกฎหมายแม่บท
- 9) มีความสัมพันธ์กับส่วนกลางในฐานะเป็นหน่วยงานระดับรองของรัฐ

องค์ประกอบของการเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องประกอบด้วยปัจจัยต่างๆหลายประการ (Mongtagu, 1984) ได้แก่ ประการแรก การมีรัฐบาลท้องถิ่นทำหน้าที่ในการบริหารจัดการภายในหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งรัฐบาลดังกล่าวถือเป็นตัวแทนประชาชนในการใช้อำนาจบริหารเพื่อกำหนดนโยบายสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนหรือเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งหลักการสำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยก็คือ ผู้บริหารท้องถิ่นควรมาจากการเลือกตั้งด้วยวิธีการทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้บทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นจึงย่อมมีลักษณะคล้ายคลึงกับรัฐบาลกลาง หากแต่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารได้อย่างเท่าเทียมเพราะหลักการปกครองท้องถิ่นมุ่งให้รัฐบาลท้องถิ่นมีภารกิจตามแต่ที่กฎหมายระบุไว้เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วล้วนแต่เป็นพันธกิจที่สามารถทำได้เองในเขตพื้นที่ท้องถิ่นนั้นอีกทั้งโดยมากรัฐบาลท้องถิ่นยังจำเป็นต้องพึ่งพิงรัฐบาลกลางให้เข้ามาช่วยสนับสนุนในเรื่องที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ประการที่สอง การมีพื้นที่รับผิดชอบที่มีขอบเขตชัดเจนโดยรัฐบาลท้องถิ่นสามารถใช้อำนาจหน้าที่ได้โดยอิสระตามกรอบการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางพื้นที่ดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งพื้นที่ในเขตเมืองที่มีความเจริญทางวัตถุสูงและ/หรือพื้นที่ในเขตชนบทก็ได้ ซึ่งการจัดตั้งเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น

โกวิท พวงงาม (2550 : 21) สรุปให้เห็นว่าการจัดตั้งองค์การปกครองท้องถิ่นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการโดยพิจารณาให้มีเกณฑ์ทั่วไปดังนี้

1) เกณฑ์จำนวนประชากร โดยทั่วไปจะมีเกณฑ์ขั้นต่ำของจำนวนประชากรที่จะจัดตั้งการปกครองท้องถิ่นแต่ละรูปแบบขึ้นมา ซึ่งจะไม่มีการกำหนดโดยยึดหลักว่า การปกครองท้องถิ่นรูปแบบที่จะจัดตั้งขึ้นมาควรมีขีดความสามารถในการให้บริการได้ทั่วถึงและมีคุณภาพได้มาตรฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น

2) เกณฑ์ลักษณะพื้นที่เช่นเดียวกับจำนวนประชากร ถ้าเป็นชุมชนเมืองจะเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและหนาแน่น มักจะมีการจัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโครงสร้างองค์กรที่มีการจำแนกแจกแจงสูงและหรือมีการจัดโครงสร้างแบบสองชั้นเช่น ในเขตนครหลวงมักมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่เข้ามารับผิดชอบในภาพรวมและมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับรองลงไปรับผิดชอบเขตพื้นที่ย่อยๆ สำหรับในพื้นที่ชนบทที่ประชาชนอาศัยกันอยู่กระจัดกระจาย การจัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีความสลับซับซ้อนมากและมักจะมีโครงสร้างแบบชั้นเดียว

3) เกณฑ์รายได้เป็นเกณฑ์ที่มีความสำคัญเพราะจะเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองและความสามารถในการให้บริการแก่ประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบด้วย ซึ่งรายได้ของท้องถิ่นที่จัดเก็บได้เองควรเป็นรายได้หลักของท้องถิ่นและมีจำนวนเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น โดยที่พึงพึ่งเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางน้อยที่สุด

4) เจตนารมณ์และความเห็นของประชาชน เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความพร้อมในส่วนหนึ่งของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น โดยการจัดตั้งหรือการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามหลักความเป็นอิสระในการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นเมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าว การจัดตั้งพื้นที่หนึ่งๆ ให้เป็นเขตในการปกครองตนเองจึงย่อมที่จะสามารถกระทำได้โดยทั่วไป อย่างไรก็ตามข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ในพื้นที่ที่มีความสับสนเสี่ยงต่อความมั่นคงเช่น บริเวณแนวชายแดนนั้นสมควรจัดตั้งให้เป็นเขตปกครองตนเองให้เกิดความอิสระมาก/น้อยเพียงใด ตลอดจนขอบเขตอำนาจของของรัฐบาลท้องถิ่นในการบริหารจัดการควรจะเป็นไปในลักษณะใดจึงจะสามารถสร้างสมดุลระหว่างสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการปกครองตนเองกับการรักษาความมั่นคงของรัฐบาลกลาง ประการที่สาม การมีประชาชนอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งโดยตรงและทางอ้อมองค์ประกอบนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2.4.1 ประวัติและความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

การจัดรูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขและวิวัฒนาการมาตามลำดับ โดยจัดให้สภาจังหวัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2476 ตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 ฐานะของสภาจังหวัดขณะนั้นมีลักษณะเป็นองค์การแทนประชาชนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแนะนำแก่คณะกรรมการจังหวัดยังมิได้มีฐานะเป็นนิติบุคคลที่แตกต่างหากจากราชการบริหารส่วนภูมิภาคหรือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น

ตามกฎหมายต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้มีการตราพระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481 ขึ้นโดยมีความประสงค์ที่จะแยกกฎหมายเกี่ยวกับสภาจังหวัดไว้โดยเฉพาะสำหรับสาระสำคัญของพระราชบัญญัติานั้นยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทของสภาจังหวัดไปจากเดิม กล่าวคือสภาจังหวัดยังคงทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาของคณะกรรมการจังหวัดเท่านั้นจนกระทั่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 ซึ่งกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบบริหารราชการในส่วนจังหวัดของกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ โดยตรงแทนคณะกรรมการจังหวัดเดิม โดยผลแห่งพระราชบัญญัตินี้ทำให้สภาจังหวัดมีฐานะเป็นสภาที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เนื่องจากบทบาทและการดำเนินงานของสภาจังหวัดในฐานะที่ปรึกษาซึ่งคอยให้คำแนะนำและควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของจังหวัดไม่สู้จะได้ผลตามความมุ่งหมายเท่าใดนักจึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะปรับปรุงบทบาทของสภาจังหวัดให้มีประสิทธิภาพโดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการปกครองตนเองยิ่งขึ้นในปี พ.ศ. 2498 อันมีผลให้เกิด "องค์การบริหารส่วนจังหวัด" ขึ้นตามกฎหมาย ต่อมาได้มีการประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่งเมื่อสภาจังหวัดแปรสภาพมาเป็นสภาการปกครองท้องถิ่นจึงมีบทบาทและอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจอำนาจหน้าที่และบทบาทของสภาจังหวัดจากอดีตจนถึงปัจจุบันจึงขอแบ่งระยะวิวัฒนาการของสภาจังหวัดออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1. ในอดีต (พ.ศ. 2476 - 2498) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 ที่ได้มีการจัดตั้งสภาจังหวัดขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งนับเป็นจุดกำเนิดและรากฐานของการพัฒนาที่ทำให้มีหน่วยงานปกครองท้องถิ่นในรูปองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้นจนถึงปี พ.ศ. 2498 นั้น อาจกล่าวโดยสรุปถึงฐานะอำนาจหน้าที่บทบาทของสภาจังหวัดได้ว่ามีลักษณะดังนี้ ฐานะสภาจังหวัดในขณะนั้นก็ยังมิได้มีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นและเป็นนิติบุคคลที่แยกต่างหากจากราชการบริหารส่วนภูมิภาคตามกฎหมายเป็นเพียงองค์กรตัวแทนประชาชนรูปแบบหนึ่งที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่จังหวัด ซึ่งพระราชบัญญัติบริหารราชการแห่งพระราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 กำหนดให้จังหวัดเป็นหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาค อำนาจการบริหารงานในจังหวัดอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานสภาจังหวัด จึงมีบทบาทเป็นเพียงที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจการของสภาจังหวัดแก่คณะกรรมการจังหวัดและคณะกรรมการจังหวัดไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามเสมอไป กระทั่งในปี พ.ศ. 2495 ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนแผ่นดินกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด สภาจังหวัด เปลี่ยนบทบาทจากสภาที่ปรึกษาของกรรมการจังหวัดมาเป็นสภาที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับอำนาจหน้าที่ของสภาจังหวัดพระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481 มาตรา 25 ได้กำหนดให้สภาจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบและรายงานเรื่องงบประมาณที่ทางจังหวัดตั้งขึ้นและสอบสวนการคลังทางจังหวัดตามระเบียบซึ่งจะได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้
2. แบ่งสรรเงินอุดหนุนของรัฐบาลระหว่างบรรดาเทศบาลในจังหวัด

3. เสนอข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาต่อคณะกรรมการจังหวัดในกิจการจังหวัดดังต่อไปนี้

- ก. การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
- ข. การประถมศึกษาและอาชีวศึกษา
- ค. การป้องกันโรค การบำบัดโรค การจัดตั้งและบำรุงสถานพยาบาล
- ง. การจัดให้มีและบำรุงทางบก ทางน้ำ
- จ. การกสิกรรมและการขนส่ง
- ฉ. การเก็บภาษีอากรโดยตรงซึ่งจะเป็นรายได้ส่วนจังหวัด
- ช. การเปลี่ยนแปลงเขตหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และเขตเทศบาล

4. ให้คำปรึกษาในกิจการคณะกรรมการจังหวัดร้องขอ

ระยะที่ 2. ในปี (พ.ศ. 2498 - 2540) การจัดตั้งและการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบราชการส่วนจังหวัดพ.ศ. 2498 ซึ่งกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลและประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่ง ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงเป็นหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลและในพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดอำนาจ หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การศึกษา การทำนุบำรุงศาสนาและการส่งเสริมวัฒนธรรม การสาธารณสุข การป้องกันโรค การบำบัดโรคและการจัดตั้งและบำรุงสถานพยาบาลฯ เป็นต้น นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดยังอาจทำกิจการซึ่งอยู่นอกเขตเมื่อกิจการนั้นจำเป็นต้องทำและเป็นการเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมที่ดำเนินตามอำนาจหน้าที่อยู่ภายในเขตของตนโดยได้รับความยินยอมจากสภาเทศบาล คณะกรรมการสุขาภิบาล สภาจังหวัดหรือสภาตำบลที่เกี่ยวข้องนั้นและได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้วด้วย

ระยะที่ 3. ปี (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ได้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 114 ตอนที่ 62 ก ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2540 โดยใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2540 เป็นต้นมา พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงระเบียบวิธีการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยการ บริหารราชการส่วนท้องถิ่นแทนที่องค์การบริหารส่วนบริหารส่วนจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 สำหรับเหตุผลของการใช้พระราชบัญญัตินี้นี้อาจพิจารณาได้จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติซึ่งระบุว่า "โดยที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ทั้งจังหวัดที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลและเทศบาล เมื่อได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ในการนี้สมควรปรับปรุงบทบาทและอำนาจ หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้สอดคล้องกันและปรับปรุงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น" นอกจากนี้จะพิจารณาในเหตุผลของพระราชบัญญัติแล้ว จากบันทึกการประชุม คณะกรรมาธิการวิสามัญสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ครั้งที่ 2 วันที่ 13 มีนาคม 2540 ที่ประชุมได้อภิปรายประเด็นวัตถุประสงค์ของการออกกฎหมายสรุปว่า

1. เพื่อจัดระบบบริหารให้มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจุบันมีปัญหาด้านการบริหารจัดการด้านพื้นที่และรายได้ซ้ำซ้อน
2. เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของการเมืองการปกครองท้องถิ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการขยายความเจริญเติบโตของแต่ละท้องถิ่น
3. เพื่อเป็นการถ่ายโอนอำนาจการปกครองส่วนภูมิภาคมาสู่ท้องถิ่น โดยให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดทำหน้าที่ในการประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นการประสานกับรัฐบาลและตัวแทนหน่วยงานของรัฐการถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณที่เคยอยู่ในภูมิภาคไปอยู่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัด
4. เพื่อเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นโดยจะเพิ่มอิสระให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดมากขึ้นด้วยโดยการลดการกำกับดูแลจากส่วนกลางลง

2.4.2 โครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ มาจากการเลือกตั้งในท้องถิ่นเรียกว่า “สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด” จากทุกอำเภอและกิ่งอำเภอรวมกัน ทำหน้าที่ในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อการออกข้อบัญญัติงบประมาณการกำหนดนโยบายการอนุมัติจัดทำแผนพัฒนาการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามมติของสภา สำหรับจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะมีได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปีสุดท้ายที่มีการเลือกตั้งคือ ในจังหวัดที่มีราษฎรไม่เกินห้าแสนคนมีได้ 24 คนมีราษฎรตั้งแต่ห้าแสนคนไม่เกินหนึ่งล้านคนมีได้ 30 คน มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งล้านคนไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนคนมีได้ 36 คน มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งล้านห้าแสนคนไม่เกินสองล้านคนมีได้ 42 คนและมีราษฎรตั้งแต่สองล้านคนขึ้นไปมีได้ 48 คน ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 9 โดยจะอยู่ในวาระคราวละ 4 ปี

2. ฝ่ายบริหาร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัจจุบันมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2546 (เดิมมาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยกัน) และให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้นเป็นคณะผู้บริหารสำหรับจำนวนที่จะแต่งตั้งได้นั้นให้ถือจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นเกณฑ์คือ จังหวัดใดที่มีสมาชิกสืบลีคนหรือสามสิบคนแต่งตั้งได้ 2 คนจังหวัดใดที่มีสมาชิกสามสิบหกคนหรือสืบลีสองคนแต่งตั้งได้ 3 คน และจังหวัดใดที่มีสมาชิกสืบลีแปดคนแต่งตั้งได้ 4 คนตามลำดับ ซึ่งได้กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 35 ทั้งนี้มีหน้าที่ในการบริหารงานตามภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล เพื่อความมั่นคงความสงบเรียบร้อยและประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

2.4.3 อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

กรอบนโยบายของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ. ศ. 2540 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 3 พ. ศ. 2546 บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดคือ

มาตรา 45 องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดดังต่อไปนี้

- 1) ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย
- 2) จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
- 3) สนับสนุนสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- 4) ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
- 5) แบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่สภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
- 6) อำนาจหน้าที่ของจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2548 เฉพาะภายในเขตสภาตำบล

7) คุ้มครอง ดุแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (7 ทวิ) บำรุงรักษาศิลปะจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

8) จัดทำกิจการใด ๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด จัดทำ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

9) จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดบรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิบัติได้ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 45/1) การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา องค์การบริหารส่วนจังหวัด การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบการประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

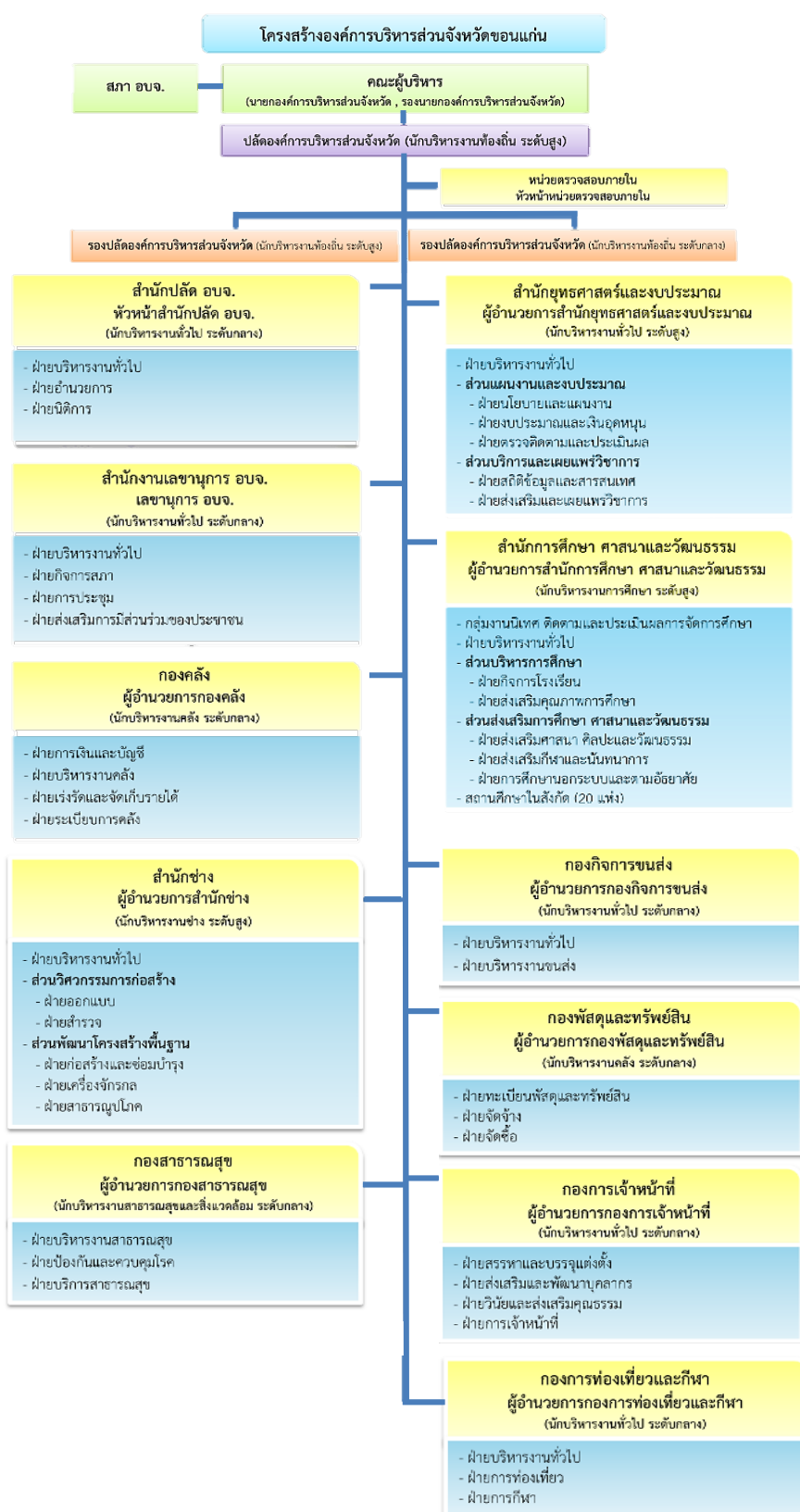
มาตรา 46 องค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจจัดทำกิจการใด ๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นอื่นหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นที่อยู่นอกเขตจังหวัดได้ เมื่อได้รับความยินยอมจากราชการส่วนท้องถิ่นอื่นหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 47 กิจการใดเป็นกิจการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดพึงจัดทำตามอำนาจหน้าที่ ถ้าองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่จัดทำ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งให้ราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคจัดทำกิจการนั้นได้ ในกรณีที่ราชการส่วนกลาง หรือ ราชการส่วนภูมิภาคจัดทำกิจกรรมตามวรรคหนึ่ง ให้คิดค่าใช้จ่ายและค่าภาระต่าง ๆ ตามความเป็นจริงได้ตามอัตราและระยะเวลาที่เหมาะสม

มาตรา 48 องค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นโดยเรียกค่าบริการได้ โดยตราเป็นข้อบัญญัติ

มาตรา 49 องค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจมอบให้เอกชนกระทำการซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเรียกเก็บค่าธรรมเนียม ค่าบริการหรือค่าตอบแทนที่เกี่ยวข้องแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดเสียก่อน

2.4.4 โครงสร้างและอัตรากำลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างและอัตรากำลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

2.5. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

2.5.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้หลายท่านสรุปได้ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 117) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและสารสนเทศในการตัดสินใจตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการบริหารงานเชิงระบบจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เมื่อดำเนินงานโครงการสิ้นสุดแล้วต้องมีการประเมินโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย(2544 : 48) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและสารสนเทศในการตัดสินใจตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2546 : 93) กล่าวว่า การประเมิน คือการหาแนวทางตัดสินใจการค้นหาลำโพงโครงการได้ดำเนินการไปแล้วสิ่งใดที่ควรดำเนินการต่อไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการและศึกษาว่าระหว่างดำเนินการนั้นมีปัญหาใดบ้าง ที่ควรปรับปรุงเพื่อบรรลุเป้าหมายของโครงการ

พิสนุ พองศรี(2550 : 4) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมิน เป็นกระบวนการตัดสินใจของคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำเอาสารสนเทศหรือผลจากการค้นคว้าเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากความหมายของการประเมินโครงการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินโครงการเป็นผลจากการวัดผลที่เกิดขึ้นจากผลของการปฏิบัติงานจริง เพื่อเอาผลนั้นไปเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ อันจะทำให้ทราบว่า การปฏิบัติงานตามแผน หรือโครงการ บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายมากน้อยเพียงใด

2.5.2 ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทการประเมินโครงการคงมิใช่เป็นการกำหนดเกณฑ์เด็ดขาดแต่จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หลายชนิดมาจำแนกประเภทเช่น ใช้เวลา วัตถุประสงค์ วิธีการและรูปแบบการประเมินมาบ่งบอกถึงประเภทของการประเมิน ซึ่งในที่นี้อาจจำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใดๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์ หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ เช่น (อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์ (มปป.) เอกสารประกอบการสอนระดับบัณฑิตศึกษา เรื่องแนวคิดการประเมินโครงการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ดังนี้

การประเมินผลกระทบด้านสังคม(Social Impact Assessment-SIA)

การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ(Ecological Impact Assessment-EIA)

การประเมินผลกระทบด้านการเมือง(Political Impact Assessment-PIA)

การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี(Technological Impact Assessment-TIA)

การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment-PIA)

การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment-POIA)

การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment)

การประเมินโครงการก่อนการดำเนินการนี้มีประโยชน์สำหรับนักลงทุน เพื่อศึกษาว่าก่อนลงมือโครงการใดๆจะเกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน(Cost effectiveness) หรือจะเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยี และระดับนโยบายหรือไม่ หากได้ทำการศึกษารอบคอบแล้วอาจจะได้ผลการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะได้เกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหา อุปสรรคเป็นอย่างไร เพื่อผู้เป็นเจ้าของโครงการจะได้ตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะเลิกโครงการหรือปรับปรุงองค์ประกอบและกระบวนการบริหารจัดการโครงการเพียงใดเพื่อให้เกิดผลดี

2. การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการผลที่ได้จาก Formative evaluation นั้นจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนั้นFormative evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินการจะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไร อาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation evaluation หรือ Formative evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress evaluation โดยทั่วไปแล้ว Formative evaluation อาจใช้ประเมินสิ่งต่อไปนี้

1. ทบทวนแผนของโครงการ
2. การสร้างแผนของโครงการ
3. การพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) หรือรายการ (Check list) สำหรับรวบรวมข้อมูลตามเรื่องที่ต้องการ
4. การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม
5. การกำหนดตารางเวลาการประเมินผลให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ
6. การเตรียมข้อมูลที่จะเป็นข่าวสารสำหรับการรายงานและเสนอแนะสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

7. การแนะนำแนวทางปรับปรุง การแก้ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของโครงการ

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการสำหรับโครงการที่มีการดำเนินระยะยาวก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความระยะยาวต่างๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่างๆจะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงาน ว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไรมีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไข

ปรับปรุงข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

4. การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมายังจำกัดอยู่แต่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือผู้ให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการแต่ในปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วยโดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้นสามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เื้อื้ออำนวยความสะดวกการพัฒนาท้องถิ่นหรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติที่จะไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็นการดำเนินโครงการบริการสังคมนั้นจะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้น แต่จะต้องให้คัมค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วยโดยปกติการประเมินประสิทธิภาพของโครงการมักจะเริ่มจากคำถามต่างๆกันเช่น

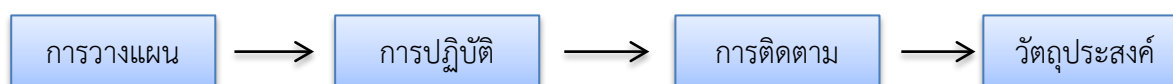
1. ความสำเร็จของโครงการนั้นๆเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่
2. ผลผลิตของโครงการเกิดจากปัจจัยที่ลงทุนไปใช่หรือไม่
3. โครงการนี้มีผลผลิตสูงกว่าโครงการอื่นๆ เมื่อลงทุนเท่ากันหรือไม่ และเพราะเหตุใด

(เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546) การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ พิมพ์ครั้งที่ 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

2.5.3 การบริหารโครงการ

การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการทั้ง 2 อย่างคือ วางแผนที่ดี มีระบบ และดำเนินการบริหารโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการ ผู้ประเมินจึงศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการบริหารโครงการ ดังนี้

สมคิด พรหมจรรย์ (2550 : 32-34) ได้กล่าวถึงการบริหารโครงการ หมายถึง กระบวนการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ การวางแผน(Planning) การปฏิบัติตามแผน (Implementation) การติดตามและการประเมินผล (Evaluation) ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการบริหารโครงการ

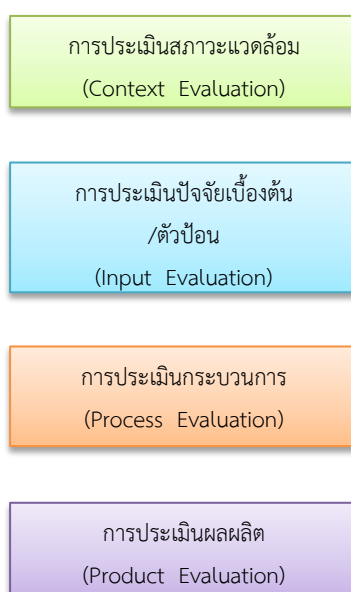

แผนภาพที่ 4 ภาพแสดงการบริหารโครงการ

2.5.4 รูปแบบการประเมินโครงการ

2.5.4.1 แนวคิดและโมเดลชิปในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Srufflebeam's CIPP Model)

ในปี ค.ศ. 1971 สตัฟเฟิลบีมและคณะได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่มชื่อ “Educational Evaluation and decision Making” หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาของไทยเพราะได้ให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผลการศึกษาได้อย่างน่าสนใจ และทันสมัยด้วยนอกจากนั้นสตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมินจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบันเรียกว่า CIPP Model

แผนภาพที่ 5 CIPP Model

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) เป็นการประเมินภาพรวมของโครงการ ตั้งแต่บริบทปัจจัยป้อนกระบวนการและผลผลิต (Context, Input, Process and product) โดยจะใช้วิธีการสร้างเกณฑ์และประสิทธิภาพของโครงการ ทั้งภาพรวมหรือรายปัจจัยเป็นสำคัญ ซึ่งพออธิบายได้ดังนี้ การประเมินด้านบริบท หรือประเมินเนื้อความ (context Evaluation) เป็นการศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายของโครงการได้แก่ บริบทของสภาพแวดล้อม นโยบาย วิสัยทัศน์ ปัญหา แหล่งทุน สภาพความผันผวนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนแนวโน้มการก่อตัวของปัญหาที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เป็นต้น

การประเมินปัจจัยป้อน (Input Evaluation) เพื่อค้นหาประสิทธิภาพขององค์ประกอบที่นำมาเป็นปัจจัยป้อนซึ่งในด้านการท่องเที่ยวอาจจะจำแนกเป็นบุคคลสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ศักยภาพการบริหารงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยก็ยังสามารถแยกออกไปอีกเช่น บุคคล อาจพิจารณาเป็น เพศ อายุ มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความพึงพอใจ ความคาดหวัง ทัศนคติ ศักยภาพ ความสามารถ ประสบการณ์ ความรู้ คุณวุฒิทางการศึกษา ถิ่นที่อยู่และลักษณะกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการศึกษาต่อจากการประเมินบริบท และปัจจัยป้อนว่ากระบวนการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ เป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่องจุดอ่อนหรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการที่จะนำโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของโครงการ โดยเฉพาะความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับผลลัพธ์ที่ได้แล้วนำเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไปตัดสิน เกณฑ์มาตรฐานนั้นอาจจะกำหนดขึ้นเองหรืออาศัยเกณฑ์ที่บุคคลหรือหน่วยงานอื่นกำหนดไว้ก็ได้

2.5.4.2 แนวความคิดและแบบจำลองของ R.W. Tyler

R.W. Tyler เป็นนักประเมินรุ่นแรกๆ ในปี ค.ศ. 1930 และเป็นผู้ที่เริ่มต้นบุกเบิกแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการ เขามีความเห็นที่ว่า “การประเมินคือการเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้” โดยมีความเชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้วจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง จากคำจำกัดความของการประเมินดังกล่าวแล้วนี้จะเห็นได้ว่ามีแนวความคิดเห็นว่า โครงการจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวความคิดในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า “แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model or Objective) เรียกว่า Tyler’s Goal Attainment Model ซึ่งต่อมาปี 1950 ได้มีรูปแบบ มาใช้เป็นกระบวนการตัดสินการบรรลุวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ทำการประเมิน (R.W. Tyler.1950) เรียกว่า “Triple Ps Model” ดังนี้

P-Philosophy & Purpose -ปรัชญา/จุดมุ่งหมาย

P-Process -กระบวนการ

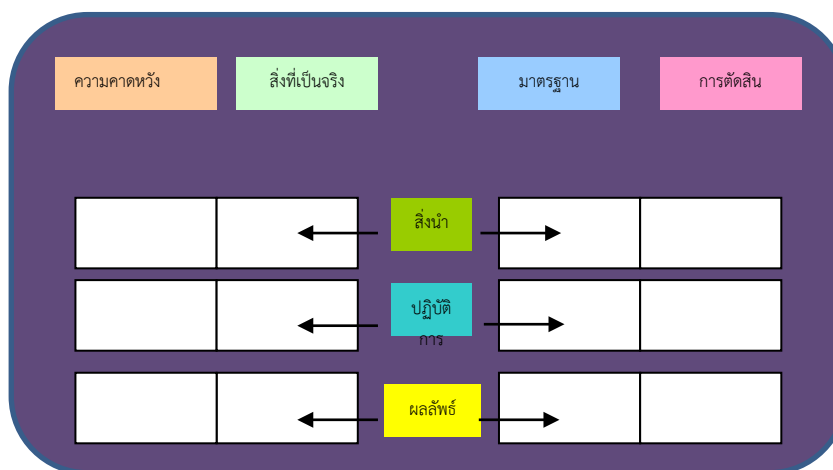
P-Product -ผลผลิต

ในการประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการทางการศึกษาได้โดยการประเมินความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ว่าปรัชญา/จุดมุ่งหมายของโครงการมีความสัมพันธ์กับกระบวนการและผลผลิตหรือไม่ ถ้าประเมินเป็นส่วนๆก็จะประเมินในด้านประสิทธิภาพของปรัชญา/จุดมุ่งหมายและกระบวนการประเมินประสิทธิผลของผลผลิตว่าตรงกับปรัชญา/จุดมุ่งหมายหรือไม่ มีประสิทธิภาพเพียงใด เป็นต้น

2.5.4.3 แนวความคิดของ Robert E. Stake ในการประเมิน

แนวความคิดของ Robert E. Stake นั้น คำนึงถึงความต้องการสารสนเทศที่แตกต่างกันของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการในการประเมินโครงการผู้เกี่ยวข้องคนหนึ่งอาจต้องการทราบเกี่ยวกับความแน่นอนและสอดคล้องในการวัดเพื่อการประเมินนั้นๆ ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องคนอื่นอาจต้องการทราบทิศทางการดำเนินงานของโครงการหรือผู้ใช้ผลผลิตของโครงการอาจมีความต้องการอีกรูปหนึ่ง สำหรับนักวิจัยอาจต้องการสารสนเทศที่แตกต่างไปจากผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เพราะการประเมินนั้นเพื่อที่จะรู้เรื่องราวต่างๆของโครงการอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

ดังนั้นการประเมินโครงการจึงต้องมีการบรรยายเกี่ยวกับโครงการอย่างละเอียดเพื่อให้ครอบคลุมถึงสารสนเทศที่จะต้องสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้น จึงเสนอรูปแบบของการประเมินโครงการอย่างมีระบบโดยการบรรยายและตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับโครงการตามหลักการของโครงการนั้นๆ ได้ตั้งชื่อแบบจำลองในการประเมินผลของเขาวว่าแบบจำลองการสนับสนุน (Countenance Model) ดังแสดงในแผนภูมิ

แผนภาพที่ 6 Stake's Countenance Model

จากแผนภูมิตั้งต้นจะเห็นได้ว่า Stake ได้เน้นว่า การประเมินโครงการจะต้องมี 2 ส่วน คือ การบรรยาย (Descriptive) และการตัดสินคุณค่า (Judgment)

ในภาคการบรรยายนั้น ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ได้มากที่สุดประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. เป้าหมายหรือความคาดหวัง (Goals or Intents) เป้าหมายที่ครอบคลุมนโยบายทั้งหมดสำหรับการประเมินการศึกษาไม่ควรจะสนใจเป้าหมายเฉพาะในแง่พฤติกรรมของผู้เรียนเพียงอย่างเดียวต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ ด้วยความคาดหวังนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1.1 สิ่งนำ (Antecedence) เป็นสภาพที่มีอยู่ก่อน ซึ่งอาจจะเกี่ยวพันกับผลของการเรียนการสอน

1.2 ปฏิบัติการ (Transactions) เป็นผลสำเร็จของการจัดกระทำงานเป็นองค์ประกอบของขบวนการเรียนการสอน

1.3 ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นผลของโปรแกรมทางการศึกษา

2. สิ่งที่เป็นจริงหรือสังเกตได้ (Observations) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพความเป็นจริงมีส่วนประกอบ 3 ส่วนเช่นกันคือ สิ่งนำปฏิบัติการและผลลัพธ์ความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็นจริง มิได้เป็นตัวชี้บ่งว่าข้อมูลที่เราได้มีความเที่ยงหรือความตรง แต่เป็นเพียงสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้เกิดขึ้นจริงเท่านั้น

ในภาคการตัดสินใจคุณค่าเป็นส่วนที่จะตัดสินว่า โครงการประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด นักประเมินต้องพยายามศึกษาว่า มาตรฐานอะไรบ้างที่เหมาะสมในการที่จะนำมาเปรียบเทียบเพื่อช่วยในการตัดสินใจโดยทั่วไป เกณฑ์ที่ใช้มี 2 ชนิดคือ

1. เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criterion) เป็นเกณฑ์ที่เราตั้งไว้ อาจเกิดขึ้นก่อนโดยมีความเป็นอิสระจากพฤติกรรมของกลุ่ม

2. เกณฑ์สัมพัทธ์ (Relative Criterion) เป็นเกณฑ์ที่ได้มาจากพฤติกรรมของกลุ่มถ้าผู้ประเมินไม่สามารถหามาตรฐานที่จะนำมาเปรียบเทียบได้ก็ต้องพยายามหาโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบเพื่อช่วยในการตัดสินใจ แบบจำลองนี้มุ่งเน้นความสอดคล้องและความสมเหตุสมผลของเมตริกบรรยายและเมตริกตัดสินคุณค่าสำหรับความสอดคล้องนั้น มี 2 ลักษณะคือ

2.1. Contingence เป็นความสอดคล้องเชิงเหตุผล จะพิจารณาความสัมพันธ์ในแนวตั้งตามของStake

2.2. Congruence เป็นความสอดคล้องที่ปรากฏขึ้นจริงหรือเป็นความสอดคล้องในเชิงประจักษ์ (empirical) พิจารณาความสัมพันธ์ในแนวนอนตามของStake ข้อดีสำหรับรูปแบบของการประเมินของStake คือเสนอวิธีการประเมินเป็นระบบเพื่อจัดเตรียมข้อมูลเชิงบรรยายและตัดสินคุณค่ามีมาตรฐานในการประเมินปรากฏชัดเจนแต่มีข้อจำกัดคือ เซลล์บางเซลล์ของเมตริกมีความคาบเกี่ยวกันและความแตกต่างระหว่างเซลล์ไม่ชัดเจนซึ่งอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งภายในโครงการได้

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความคุ้มค่า

การประเมินความคุ้มค่า หมายถึง การประเมินการดำเนินงานของภาครัฐเพื่อให้ได้ผลผลิตผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ และมีผลประโยชน์ที่สมดุลกับทรัพยากรที่ใช้ ทั้งนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งผลสำเร็จที่พึงประสงค์ และผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นแก่ประชาชน สังคม ทั้งที่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ การประเมินความคุ้มค่า ให้ความสำคัญกับการประเมินใน 3 มิติ ได้แก่

1. ประสิทธิภาพ หมายถึง การประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของการใช้ทรัพยากรและกระบวนการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตตามวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาจากผลผลิตเทียบกับต้นทุนทั้งหมดการจัดหาทรัพยากรที่ได้มาตรฐานมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมรวมทั้งมีกระบวนการทำงานที่ประหยัดทรัพยากรประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพการผลิตและการประหยัดโดยประสิทธิภาพการผลิตจะวัดจากประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยรวม การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน ระบบการจัดการและการปฏิบัติงาน และสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

2. ประสิทธิภาพ เป็นการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการปฏิบัติการกิจโดยเปรียบเทียบผลที่ได้รับจากการปฏิบัติการกิจว่ามีความสอดคล้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลที่คาดว่าจะได้รับที่กำหนดไว้ก่อนดำเนินการหรือไม่ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด 3 ด้าน ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการกิจความพึงพอใจและคุณภาพการให้บริการ

3. ผลกระทบ หมายถึง ผลอันสืบเนื่องจากการปฏิบัติการกิจ ทั้งที่คาดหวังหรือตั้งใจและไม่ได้คาดหวัง ทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างและภายหลังการปฏิบัติการกิจ ที่อาจกระทบต่อการพัฒนาในมิติอื่นหรือการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานอื่น หรือประชาชนทั้งที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มอื่น ทั้งในและนอกพื้นที่ครอบคลุมถึงผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งผลกระทบด้านบวกและลบในมิติที่สามารถประเมินในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบในกรณีที่ไม่ได้ดำเนินงานตามภารกิจของภาครัฐด้วย (คู่มือการประเมินความคุ้มค่าในการปฏิบัติการกิจภาครัฐ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2553). สภาพัฒน์ (หน้า 31)

2.6.1 ตัวชี้วัดในการประเมินความคุ้มค่า

1. การประเมินประสิทธิภาพตัวชี้วัด ได้แก่ ต้นทุนต่อหน่วย สัดส่วนผลผลิตต่อทรัพยากร และสัดส่วนค่าใช้จ่ายจริงต่อค่าใช้จ่ายตามแผน
2. การประเมินประสิทธิผลตัวชี้วัด จะวัดจากระดับความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์และคุณภาพการให้บริการ
3. การประเมินผลกระทบตัวชี้วัด จะวัดจากสะท้อนการปฏิบัติการกิจว่ามีผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคม หรือสิ่งแวดล้อม มากน้อยเพียงใด

การลงทุนโครงการเพื่อประเมินความคุ้มค่าในการประเมินต้นทุนของโครงการเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินความคุ้มค่านั้นผู้ประเมินจำเป็นต้องมีความเข้าใจโดยถูกต้องเพื่อมิให้การประเมินโครงการเกิดความผิดพลาดโดยประเด็นที่เกี่ยวข้องในการประเมิน ประกอบด้วย

1. ต้นทุนของโครงการคือ ต้นทุนการลงทุนที่คิดลดในแต่ละปีตลอดวัฏจักรโครงการ
2. วิธีการประเมินและประมาณการต้นทุนของโครงการลงทุนจะถูกต้องหรือไม่อยู่ที่การประมาณการระยะเวลาของการดำเนินงานโครงการให้ถูกต้อง ซึ่งอาจจะพิจารณาจากอายุการใช้งาน หรือช่วงเวลาที่ผลผลิตของโครงการจะเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักจะเป็นระยะปานกลางถึงระยะยาวนอกจากวิธีนี้ในบางโครงการอาจจะคำนวณระยะเวลาในการประเมินต้นทุนโครงการจากวันเริ่มโครงการจนถึงวันที่คาดว่าจะมีการชำระบัญชีของสินทรัพย์หรือหนี้สินของโครงการจนมูลค่าของสินทรัพย์และหนี้สินเป็นศูนย์ นั่นคือวันที่ในอนาคตที่โครงการถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว

การกำหนดช่วงเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการมีความสำคัญ เพราะจะทำให้ผลลัพธ์ของการประเมินโครงการที่แตกต่างกันออกไปอย่างมาก และอาจจะมีผลต่อการตัดสินใจที่แตกต่างกันด้วยเช่น โครงการลงทุนด้าน โครงสร้างพื้นฐานอาจจะใช้เวลาอย่างน้อย 20 ปีก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินกว่าระยะเวลาของการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของโครงการนั้นๆ ต้นทุนที่ไม่รวมอยู่ในโครงการลงทุน คือ ต้นทุนทางบัญชี ที่ไม่มีสภาพเป็นตัวเงิน

3. ผู้ประเมินโครงการจะสามารถประเมินความยั่งยืนทางการเงินของโครงการลงทุนได้เมื่อรู้ข้อมูลต่อไปนี้

(1) ต้นทุนของการลงทุนในโครงการ

(2) ต้นทุนของการดำเนินโครงการ

(3) รายรับหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ

ทั้งนี้โครงการลงทุนใดๆ จะถือว่ามีความยั่งยืนทางการเงินหรือความคุ้มค่า (Financial Sustainability) ทางการเงินก็ต่อเมื่อโครงการนั้นไม่มีความเสี่ยงในการที่จะขาดสภาพคล่องในการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่มีการประเมินไหลเข้ามาในโครงการกับช่วงเวลาที่ถึงกำหนดชำระคืนหนี้

4. ต้นทุนของโครงการ จะนำไปเปรียบเทียบกับรายได้หรือผลประโยชน์จากโครงการเพื่อหาผลตอบแทนทางการเงินของการลงทุนหรือผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์แล้วแต่กรณีโดยที่มูลค่ากิจการในอนาคตที่ไม่ปรากฏในงบการเงินเป็นสินทรัพย์ซ่อนเร้น (Hidden Asset) ที่ยังไม่ได้นำไปแสดงไว้ในงบการเงิน มูลค่ากิจการส่วนนี้อาจจะมาจากกิจกรรมของกิจการที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) ส่วนหนึ่ง และทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่า มีทักษะที่สร้างคุณค่าแก่กิจการ (Value Creation) โครงการลงทุนในลักษณะที่ต้องการจะประเมินหาว่าทำให้มูลค่ากิจการเพิ่มขึ้นหรือไม่เช่นนี้ การวิเคราะห์หาผลตอบแทน ในมุมมองของความคุ้มค่าทางการเงินอาจจะไม่สะท้อน เพราะเมื่อคิดในด้านความคุ้มค่าทางการเงินแล้ว อาจจะปรากฏว่าให้ผลตอบแทนทางการเงินติดลบ แต่ในมุมมองของการเพิ่มมูลค่าของกิจการโครงการลงทุนดังกล่าวถือว่าคุ้มค่าหากเป็นการวิเคราะห์ด้วยความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์จึงใช้ในการประเมินโครงการลงทุน ที่มุ่งหวังจะพิจารณาสวัสดิการทางเศรษฐศาสตร์ หรือผลประโยชน์ต่อสังคมชุมชน ประเทศ มากกว่า (คู่มือการประเมินความคุ้มค่าในการปฏิบัติการกิจการรัฐ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2553). สภาพัฒน์ (หน้า 25)

2.7 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ปัจจุบันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีบทบาทต่อการกำหนดอุดมการณ์ในการพัฒนาของประเทศไทย โดยประชาชนชาวไทยในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ต่างเห็นความสำคัญในการนำไปเป็นแนวทางในดำเนินชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นไปในทางสายกลางท่ามกลางปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2542: 69-79)

2.7.1 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2550: 25-26) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่างสังคมระดับท้องถิ่นและระดับสากลจุดเด่นของปรัชญาคือ แนวทางที่สมดุล และการอยู่ร่วมกันของทุกคนในสังคมสามารถทันสมัยและก้าวสู่ความเป็นสากลได้โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทต่อสังคมไทยนับแต่ช่วงปี 2540 อันเนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจและต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพ เพื่อที่จะยืนยันในการไม่พึ่งพาผู้อื่นและต้องการพัฒนานโยบายสำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงเชื่อว่าโครงสร้างทางสังคมของชุมชน จะถูกปรับเปลี่ยนพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนได้ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ 2 อย่างคือ

1. การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่าง “ปริมาณผลผลิต” และ “การบริโภค”
2. ความสามารถในการจัดการ ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างสมดุลอย่างยั่งยืน

2.7.2 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนภายใต้ “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” ดังนี้

2.7.2.1 ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดีไม่มากหรือน้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจคือ เริ่มต้นจากตนเองต้องเข้มแข็งมีสติ มีปัญญาเพื่อให้สามารถถึงตนเองได้ ตลอดจนต้องมีจิตสำนึกที่ดี มีเมตตา เอื้ออาทร มีความเข้าใจและประนีประนอม คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม
2. ด้านสังคมคือ โดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชนและสังคมที่ต่างต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักฝึกกำลัง การสร้างความพอดีให้กับทุกระดับของสังคม และที่สำคัญคือการมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรงของชุมชน
3. ด้านเศรษฐกิจคือ ต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดี ด้วยการพยายามเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย ไม่หุนหัน พุ่มเฟิยพอยู่พอกินสมควรตามอัตภาพและฐานะของตน
4. ด้านเทคโนโลยีคือ ควรรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมและความต้องการของประเทศ และควรมุ่งเน้นพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ
5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ รู้จักใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ รู้จักจัดการอย่างฉลาดรอบคอบเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการพัฒนามั่นคง ตลอดจนควรอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

2.7.2.2 ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ชี้อตรงและไม่โลภอย่างมาก

2.7.2.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (Self-immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

2.7.2.4 เงื่อนไข หมายถึง การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงเพื่อประกอบการวางแผนและการใช้ความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2.7.2.5 เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต (ประเวศ วะสี, 2547: 45)

2.7.3 ทฤษฎีใหม่ : แนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน

2.7.3.1 ข้อดีหรือประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่

1. ทำให้เกษตรกรพออยู่พอกินตามควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก เลี้ยงตนเองในแบบพออยู่พอกินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถมีน้ำเก็บไว้ปลูกผักโดยไม่ต้องเบียดเบียนหรือพึ่งพาชลประทาน
3. ปีใดที่ฝนตกตามฤดูกาลน้ำมีตลอดปีก็สามารถจะสร้างรายได้ ได้มากขึ้น
4. ปีใดที่ฝนตกน้ำท่วมก็จะฟื้นตัวได้เร็วและช่วยตัวเองได้เร็ว
5. เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศจะสามารถเลี้ยงครอบครัวให้มีชีวิตที่ดีตามสมควรบุตรหลานก็จะมีโอกาสได้รับการศึกษาประชาชนในชุมชนก็จะมีความรักความสามัคคีกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และมีความพร้อมที่จะเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ

2.7.3.2 ข้อคิดที่สำคัญประกอบการทำเกษตรตามทฤษฎีใหม่

1. การดำเนินชีวิตตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จะต้องดำเนินการตามสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น อาจจะใช้แนวทางที่เหมือนกันไม่ได้เกษตรกรควรขอคำแนะนำเจ้าหน้าที่ของทางราชการหรือจากองค์กรต่างๆที่มีความเข้าใจ
2. การขุดสระน้ำ เมื่อขุดแล้วต้องกักเก็บน้ำได้ ดินในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันบางแห่งดินเปรี้ยว ดินเค็ม อาจจะไม่เหมาะกับพื้นที่เพาะปลูกต้องขอคำแนะนำก่อนดำเนินการ
3. ขนาดของที่ดินที่พระองค์ท่านทรงแนะนำและคำนวณไว้เป็นอัตราเฉลี่ย 15 ไร่ และแบ่งส่วนที่เป็น 30: 30:30:10 อาจจะไม่ใช้หลักตายตัวปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม
4. การปลูกพืชหลายชนิด เพื่อให้เกษตรกรมีอาหารได้ทั้งปีเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารในครอบครัว คนไทยกินข้าวเป็นหลักจึงต้องปลูกข้าวเป็นพืชหลักและมีไม้ผล พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร และเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์อื่นๆ ถ้าผลิตได้มากกว่าบริโภคในครัวเรือนก็จำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัว
5. การจัดการที่ดินในการขุดสระดินที่ถูกขุดขึ้นมาจำนวนมากควรแยกหน้าดินที่ขุดขึ้นมาไว้ต่างหากเพื่อใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชโดยนำมาเกลี่ยให้คลุมดินชั้นล่างไว้เป็นขอบสระหรือร่องสำหรับปลูกผัก และไม้ผล
6. การร่วมมือในชุมชนเป็นส่วนสำคัญของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เช่น การลงแขก ช่วยเหลือกัน จะทำให้เกิดความรักสามัคคีและลดค่าใช้จ่าย ค่าจ้างแรงงานอีกด้วย

ปัจจุบันมีเกษตรกรนำทฤษฎีใหม่ไปใช้มากขึ้น และพบว่าวิธีนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงจนประสบผลสำเร็จในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปี แม้ในที่ดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์ กล่าวคือ ทำให้ครอบครัวเกษตรกรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีฐานะพอมีพอกิน ทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างของระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ กับธรรมชาติด้วยวิธีการหมุนเวียนพลังงานระหว่างสิ่งมีชีวิตภายในระบบ ทำให้ไม่มีของเสียหรือสารพิษ

ตกสู่สิ่งแวดล้อมส่วนรวม ไม่มีสารพิษตกค้างในผลผลิตการเกษตร หรือมีก็เป็นส่วนน้อย เกษตรกรไม่มีหนี้สินจากการที่ต้องลงทุนซื้อวัสดุอุปกรณ์ ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเป็นจำนวนมาก ดังที่เคยทำมาเมื่อทำเกษตรกรรมเพียงด้านเดียว และเกษตรกรยังมีผลผลิตเหลือสำหรับจำหน่ายทำให้มีรายได้เพิ่มอีกด้วย (เกษม วัฒนชัย, 2548)

ทฤษฎีใหม่ จึงเป็นทางเลือกใหม่ของเกษตรกรไทย เพื่อให้คนไทยมีสภาพความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน สามารถพึ่งพาตนเองในขั้นพื้นฐานได้ และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วแต่ละครอบครัวย่อมมีกำลังมากพอที่จะช่วยเหลือร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนที่มีพลังทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม มีพลังสร้างสรรค์และสามารถจัดให้มีบริการต่างๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชนนั้นการพัฒนาตามทฤษฎีใหม่นี้ เป็นการพัฒนาวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเองเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของทุกฝ่ายด้วยวิถีทางของธรรมชาตินั่นเอง

บทที่ 3

วิธีการติดตามและประเมินผล

ในการติดตามและประเมินผลโครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเหล็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้กำหนดหัวข้อ และระเบียบการติดตามและประเมินผลโครงการดังต่อไปนี้

- 3.1. ประชากรกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล
- 3.2. การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูล
- 3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามประเมินผล
- 3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6. การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7. การนำเสนอ

3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในเขตพื้นที่ดำเนินโครงการในพื้นที่บ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเหล็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น จำนวน 100 คน

3.2 การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูล

เลือกพื้นที่ในเขตบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเหล็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล เป็นแบบสอบถาม(ปลายเปิด-ปิด) มีทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของโครงการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการโครงการ ในการพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลขั้นพื้นฐาน จากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการติดตามและประเมินผล

2. เก็บภาพสถานที่ดำเนินโครงการฯ ทั้งก่อนและหลังดำเนินการ
3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยการแจกแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการตามรูปแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ ณ สถานที่ดำเนินโครงการในพื้นที่

3.5 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม 2566

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบแบบสอบถามออนไลน์ (E-Questionnaire) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติแบบ แจกแจงความถี่และร้อยละ การแปลความหมายของข้อมูลพิจารณาจากค่าเฉลี่ย โดยแบ่งคะแนนค่าเฉลี่ย เป็นสเกลคำถามมี 5 ระดับโดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ใน 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's Scale) (Rensis Likert, 1932) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจ	ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจ	ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจ	ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจ	ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจ	ในระดับน้อยที่สุด

การแปลผลของความคิดเห็นพิจารณาจากค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best. 1981, p. 82) มีรายละเอียดดังนี้

ระดับคะแนน	แปลผล
4.50 - 5.00	ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด
3.50 - 4.49	ระดับความพึงพอใจ มาก
2.50 - 3.49	ระดับความพึงพอใจ ปานกลาง
1.50 - 2.49	ระดับความพึงพอใจ น้อย
0.50 - 1.49	ระดับความพึงพอใจ น้อยที่สุด

3.7 การนำเสนอ

จัดทำรายงานผลการติดตามและประเมินผลในรูปแบบของแผนที่ร้อยละในเชิงพรรณนา บทที่ 4 ในรูปแบบของตารางแจกแจงความถี่และแสดงรายละเอียดในประเด็นคำตอบต่างๆ จากแบบสอบถามของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ค่าสถิติที่ใช้จะเป็น ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสรุปผลการติดตามในภาพรวมในบทที่ 5 แล้วรวบรวมเป็นรูปเล่ม รายงานผู้บริหาร และเผยแพร่ลงใน Website ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน และผู้สนใจทราบต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการติดตามและประเมินผลโครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น งบประมาณประจำปี 2566 โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์ พร้อมเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามแบบเจาะจง จากผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น/ประชาชน ที่ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 100 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด - ต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งผลการประเมิน ดังนี้

- 4.1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2. ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อความหมาย ได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

- N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
- $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)
- S.D แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนที่ 1 ข้อมูลเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean: $(\bar{X})$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D)
3. วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean: $(\bar{X})$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D)
4. วิเคราะห์โดยการสัมภาษณ์จากประชาชนจำนวน 100 คน โดยรูปแบบการวิเคราะห์เป็นรายชื่อ

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การติดตามและประเมินผลโครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามสัมภาษณ์ ที่ได้รับคืนมา และทำการวิเคราะห์ จำนวนทั้งสิ้น 100 คน ข้อมูลปรากฏ ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

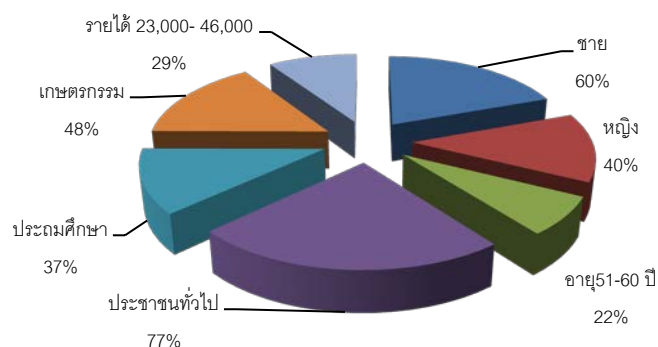
ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ชาย	60	60.00
หญิง	40	40.00
รวม	100	100
2. อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่เกิน 20 ปี	8	8.00
21 – 30 ปี	19	19.00
31 – 40 ปี	21	21.00
41 – 50 ปี	21	21.00
51 – 60 ปี	22	22.00
61 ปี ขึ้นไป	9	9.00
รวม	100	100
3. สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ประชาชนทั่วไป	77	77.00
ประชาคมหมู่บ้าน	13	13.00
ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน	3	3.00
นักการเมืองท้องถิ่น	3	3.00
เจ้าหน้าที่/พนักงานของรัฐ	4	4.00
อื่นๆระบุ.....	0	0.00
รวม	100	100
4. ระดับการศึกษาสูงสุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ประถมศึกษา	37	37.00
มัธยมต้นหรือเทียบเท่า	11	11.00
มัธยมปลาย/ปวช.หรือเทียบเท่า	18	18.00
ปวส./อนุปริญญา	17	17.00
ปริญญาตรี	15	15.00
สูงกว่าปริญญาตรี	2	2.00
อื่นๆระบุ.....	0	0.00
รวม	100	100
5. อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เกษตรกร	48	48.00
รับจ้างทั่วไป	23	23.00
นักเรียนนักศึกษา	4	4.00
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/เอกชน	20	20.00
องค์กรมหาชน/รัฐวิสาหกิจ	1	1.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

5. อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
รับราชการ	4	4.00
อื่นๆระบุ.....	0	0.00
รวม	100	100.00
6. จำนวนรายได้เฉลี่ยต่อปี		
ไม่เกิน 23,000 บาท	26	26.00
23,001 – 46,000 บาท	29	29.00
46,001 – 69,000 บาท	11	11.00
69,001 – 92,000 บาท	16	16.00
92,001 บาทขึ้นไป	18	18.00
รวม	100	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล จำนวน 100 คน เพศชายมากที่สุด จำนวน 60 คนคิดเป็นร้อยละ 60.00 เพศหญิง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีอายุมากที่สุดอยู่ระหว่างอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 รองลงมาอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี และอายุ 40 - 50 ปี จำนวน 21 คนคิดเป็นร้อยละ 21.00 อายุ 21 - 30 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 อายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00 และอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 สถานภาพประชาชนทั่วไป จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 77.00 รองลงมาเป็นประชาชนหมู่บ้าน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 เจ้าหน้าที่รัฐ/พนักงานของรัฐ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และผู้ใหญ่บ้าน/กำนันและนักการเมืองท้องถิ่นมีจำนวนเท่ากัน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 มีระดับการศึกษาประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ระดับปวส./อนุปริญญา จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 ระดับปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ระดับมัธยมต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 11 คน คิดเป็น ร้อยละ 11.00 ลำดับสุดท้ายคือระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมารับจ้างทั่วไป จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/เอกชน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 รับข้าราชการและนักเรียนอยู่ลำดับเดียวกันจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และองค์กรมหาชน/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 จำนวนรายได้ต่อครัวเรือนที่มีอันดับสูงสุดอยู่ที่ 23,000 – 46,000 บาท จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 รองลงมารายได้ไม่เกิน 23,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 รายได้ 92,000 บาทขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 รายได้ 69,001 – 92,000 บาท จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 และรายได้ 46,000 – 69,000 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 โดยสามารถแสดงแผนภูมิภาพของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลที่คิดเป็นร้อยละลำดับมากที่สุดแต่ละประเภทดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 9 แสดงข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลที่คิดเป็นร้อยละมากที่สุด

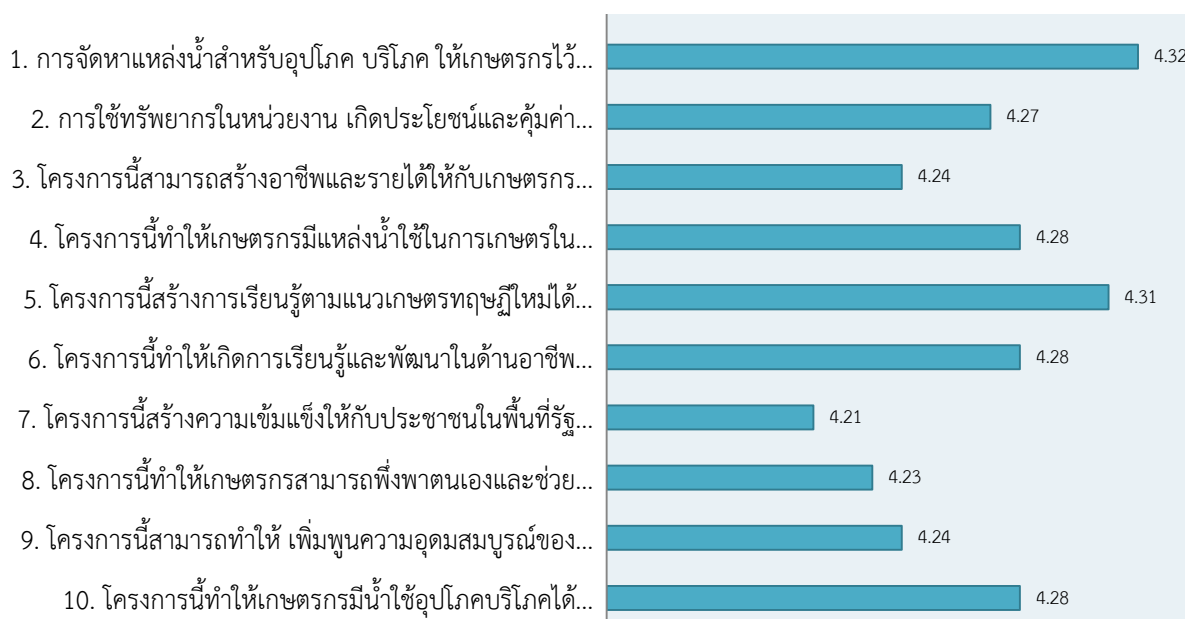
ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของโครงการ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ (จำนวนคน)							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	SD	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. การจัดหาแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ให้เกษตรกรไว้ทำการเกษตร	39 (39.00)	54 (54.00)	7 (7.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.60	4.32	มาก
2. การใช้ทรัพยากรในหน่วยงานเกิดประโยชน์และคุ้มค่าต่อโครงการ	32 (32.00)	63 (63.00)	5 (5.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.55	4.27	มาก
3. โครงการนี้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ตลอดปี	32 (32.00)	60 (60.00)	8 (8.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.59	4.24	มาก
4. โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรในภาวะฝนทิ้งช่วงได้อย่างเพียงพอ	36 (36.00)	56 (56.00)	8 (8.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.60	4.28	มาก
5. โครงการนี้สร้างการเรียนรู้ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้อย่างเหมาะสม	38 (38.00)	55 (55.00)	7 (7.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.59	4.31	มาก
6. โครงการนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านอาชีพอื่นๆ ถ้ามมีน้ำเพียงพอสำหรับอุปโภค บริโภค	35 (35.00)	58 (58.00)	7 (7.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.58	4.28	มาก

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน (ต่อ)

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ (จำนวนคน)							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	SD	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
7. โครงการนี้สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่รัฐส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจระดับชุมชน	30 (30.00)	61 (61.00)	9 (9.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.59	4.21	มาก
8. โครงการนี้ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ในระดับครัวเรือนและชุมชน	30 (30.00)	64 (64.00)	5 (5.00)	1 (1.00)	- (0.00)	0.58	4.23	มาก
9. โครงการนี้สามารถทำให้เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติได้	30 (30.00)	64 (64.00)	6 (6.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.55	4.24	มาก
10. โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี ในการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์	36 (36.00)	56 (56.00)	8 (8.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.60	4.28	มาก
รวม						0.58	4.27	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.27, S.D.=0.58) หรือคิดเป็นร้อยละความพึงพอใจของประชาชน 85.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มากอันดับแรก คือ การจัดหาแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ให้เกษตรกรไว้ทำการเกษตรมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.32, S.D. = 0.60) โครงการนี้สร้างการเรียนรู้ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.31, S.D.=0.59) โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรในภาวะฝนทิ้งช่วงได้อย่างเพียงพอ โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี ในการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์และโครงการนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านอาชีพอื่นๆ ถ้ามีน้ำเพียงพอสำหรับอุปโภค บริโภคมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.28, S.D.= 0.60) การใช้ทรัพยากรในหน่วยงาน เกิดประโยชน์และคุ้มค่าต่อโครงการ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.27, S.D. = 0.55) โครงการนี้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ตลอดปีและโครงการนี้สามารถทำให้ เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติได้ มีค่าเฉลี่ยในระดับเดียวกัน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.24, S.D. = 0.55) โครงการนี้ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ในระดับครัวเรือนและชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.23, S.D. = 0.58) โครงการนี้สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่รัฐส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจระดับชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.21, S.D. = 0.59) สามารถแสดงเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 10 แสดงข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการโครงการ ในการพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

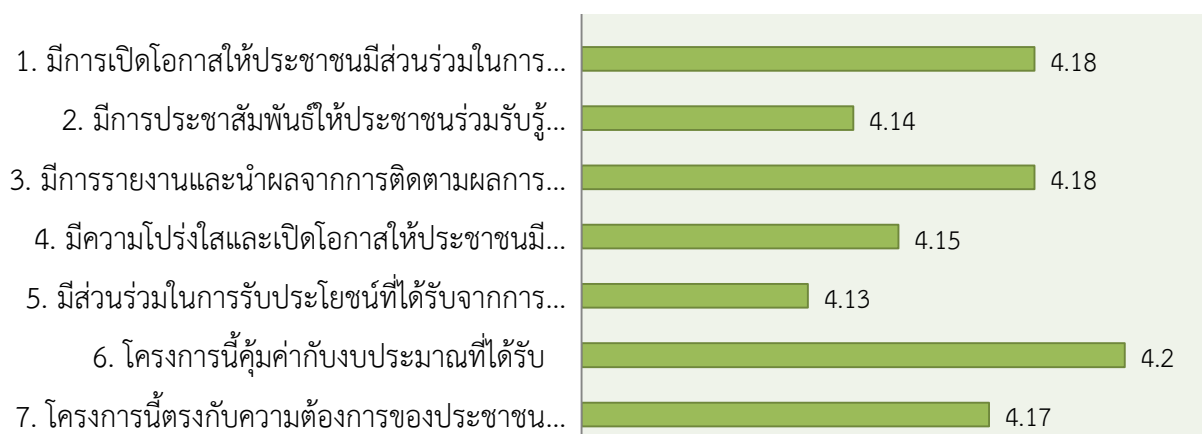
ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการโครงการ

หัวข้อ	ระดับการมีส่วนร่วม (จำนวนคน)							ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	SD	ค่าเฉลี่ย	
1. มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน	27 (27.00)	64 (64.00)	9 (9.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.57	4.18	มาก
2. มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม	23 (23.00)	68 (68.00)	9 (0.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.55	4.14	มาก
3. มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น	26 (26.00)	66 (66.00)	8 (8.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.55	4.18	มาก

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการโครงการ (ต่อ)

หัวข้อ	ระดับการมีส่วนร่วม (จำนวนคน)							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	SD	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
4. มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม	25 (25.00)	65 (65.00)	10 (10.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.57	4.15	มาก
5. มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม	23 (23.00)	67 (97.00)	10 (10.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.56	4.13	มาก
6. โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ	24 (24.00)	72 (72.00)	4 (4.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.49	4.20	มาก
7. โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว	25 (25.00)	67 (67.00)	8 (8.00)	- (0.00)	- (0.00)	0.55	4.17	มาก
รวม						0.55	4.16	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการโครงการของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.16, S.D.=0.55) หรือคิดเป็นร้อยละ 83.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ มากอันดับแรก คือ โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20, S.D. = 0.49) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.18, S.D. = 0.57) และมีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.18, S.D. = 0.55) มีผลเฉลี่ยเท่ากัน โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.17, S.D. = 0.55) มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.15, S.D. = 0.57) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.14, S.D. = 0.55) และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.13, S.D. = 0.56) สามารถแสดงเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 11 แสดงข้อมูลการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการโครงการของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่โครงการ พบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากโครงการเป็นอย่างมาก
2. เกษตรกรสามารถสูบน้ำจากลำห้วยเข้ายังไร่นา เพื่อทำการเกษตรได้ทุกช่วงฤดูกาล
3. ในช่วงหน้าฝนหรือน้ำหลากทำให้น้ำสามารถไหลได้อย่างสะดวกจึงทำให้น้ำไม่ท่วมไร่นาของ

เกษตรกร

4. ประชาชนอยากให้โครงการแบบนี้เกิดขึ้นอีก

บทที่ 5

สรุปผลการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลรายงานการติดตามและประเมินผลโครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้ เป็นการติดตามและประเมินผลส่วนบุคคล ความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ในการบริหารจัดการโครงการชุดลอกตลอดทั้งข้อเสนอแนะของประชาชนในพื้นที่ สามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะตามหัวข้อดังต่อไปนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

1. เพื่อทราบถึงผลสำเร็จความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ
2. เพื่อต้องการทราบถึงความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับโครงการชุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคของการดำเนินโครงการ และได้ข้อมูลที่เป็นจริงสำหรับผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในครั้งต่อไป

5.2 แนวทางและวิธีการประเมิน

ศึกษารายละเอียดการประเมินจากคู่มือการใช้โปรแกรม เพื่อสร้างความเข้าใจรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินโดยพิจารณาข้อมูลที่กำหนดไว้ในโปรแกรมแล้วเลือกใช้วัตถุประสงค์ที่เหมาะสม ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการบางประการ กำหนดประเด็นการประเมินเพื่อให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผลโครงการ พัฒนาเครื่องมือประเมินแบบสอบถาม (ปลายเปิด-ปิด)

5.2.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในเขตพื้นที่ดำเนินโครงการ ประกอบด้วย รวมทั้งสิ้น 100 คน

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล คือ แบบสอบถาม (ปลายเปิด-ปิด) มีทั้งหมด 4 ส่วนดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ
- ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารโครงการ
- ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

5.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านพื้นที่ตั้งโครงการในพื้นที่บ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรีจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งการถ่ายภาพโครงการในพื้นที่ดำเนินงาน

5.3 สรุปผลการติดตาม

5.3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การติดตามและประเมินผลผู้เข้าร่วมโครงการที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 คน เพศชายมากที่สุด จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 เพศหญิง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีอายุมากที่สุดอยู่ระหว่างอายุ 51-60 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 สถานภาพประชาชนทั่วไป จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 73.00 ระดับการศึกษาประถมศึกษาศึกษามากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 และรายได้ต่อครัวเรือนที่มีอันดับสูงสุดอยู่ที่ 23,000 – 46,000 บาท จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00

5.3.2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ (ระดับความพึงพอใจ)

ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.27, S.D. = 0.58) หรือคิดเป็นร้อยละความพึงพอใจของประชาชน 85.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับแรก คือ การจัดหาแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ให้เกษตรกรไว้ทำการเกษตรมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.32, S.D. = 0.60) โครงการนี้สร้างการเรียนรู้ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.31, S.D. = 0.59) โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรในภาวะฝนทิ้งช่วงได้อย่างเพียงพอ โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี ในการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์และโครงการนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านอาชีพอื่นๆ ถ้ามีน้ำเพียงพอสำหรับอุปโภค บริโภคมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.28, S.D. = 0.60) การใช้ทรัพยากรในหน่วยงาน เกิดประโยชน์และคุ้มค่าต่อโครงการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.27, S.D. = 0.55) โครงการนี้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ตลอดปีและโครงการนี้สามารถทำให้ เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติได้ มีค่าเฉลี่ยในระดับเดียวกัน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.24, S.D. = 0.55) โครงการนี้ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ ในระดับครัวเรือนและชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.23, S.D. = 0.58) โครงการนี้สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่รัฐส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจระดับชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.21, S.D. = 0.59)

5.3.3 ความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

ผลการติดตามและประเมินผล พบว่า โครงการขุดลอกลำห้วยปากดงช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น งบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประจำปี พ.ศ. 2566 ซึ่งความเหมาะสมในการเลือกพื้นที่ในการดำเนินการ มีความเหมาะสม ความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ตลอดจนปัญหาหรือผลกระทบต่างๆตามรายละเอียด ดังนี้

1) ความเหมาะสมสภาพพื้นที่ พบว่า การขุดลอกในพื้นที่จังหวัดจะเริ่มดำเนินการจะทำการสำรวจ ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ทำการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่มีการประชุมชาวบ้านเพื่อลงมติเสนอความต้องการผ่าน อบท.ในพื้นที่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น นำบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเพื่อนำไปจัดทำเป็นข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายต่อไป ก่อนการดำเนินการได้สำรวจความต้องการของประชาชนก่อนว่ามีความต้องการขุดลอกให้กับเกษตรกร โดยหน่วยงานของรัฐเข้าไปสนับสนุนจัดหาอาชีพเสริมเพื่อ

เพิ่มรายได้ให้กับประชาชนจะขึ้นอยู่กับพื้นที่แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ พื้นที่น้ำจะต้องมีแหล่งน้ำที่พอเพียงต่อการเพาะปลูก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เป็นโครงการที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมากจะดำเนินการแก้ไขเป็นอันดับแรก

2) ความคุ้มค่ากับงบประมาณ พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณ ขุดลอกให้กับเกษตรกร เพื่อส่งเสริมอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ในการจัดตั้งงบประมาณต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน ความเดือดร้อนความยากจนจำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน ประชาชนอยู่ดีกินดีมีรายได้ หนี้สินลดลง ถือว่าคุ้มค่ากับงบประมาณ ถึงแม้ว่าจะเทียบกับงบประมาณที่ลงทุนไป การขุดลอกให้กับเกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้อุปโภค บริโภค สามารถนำไปต่อยอดการทำ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งต้นทุนของโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินความคุ้มค่า ทำให้เกษตรกรมีอาชีพ เพิ่มขึ้นรายได้อาจยังไม่เพิ่ม รายจ่ายในครัวเรือนก็ลดลง กินพืชผัก ที่ปลูก กินปลาที่เลี้ยง การคิดในด้าน ผลตอบแทนในมุมมองของความคุ้มค่าทางการเงินจะมองไม่เห็น เพราะเมื่อคิดในด้านความคุ้มค่าทางการเงินแล้ว อาจจะปรากฏให้ผลตอบแทนทางการเงินติดลบ แต่ในมุมมองของการมีอาชีพเสริม โดยใช้เวลารว่างหลังฤดูเก็บเกี่ยว มาปลูกพืช เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา สักวันอาจจะเปลี่ยนเป็นอาชีพหลักได้ การลงทุนดังกล่าวถือว่าคุ้มค่าหากเป็นการมองด้านความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจแทน การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ จึงใช้ในการประเมิน โครงการลงทุนที่มุ่งหวังจะพิจารณาผลประโยชน์ต่อสังคมชุมชน ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดจากโครงการ ในระยะยาว

3) ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ พบว่า การดำเนินการตามโครงการขุดลอกให้กับเกษตรกรในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น เป็นโครงการที่ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะการขุดลอกคลองทำให้การถ่ายเทของน้ำ และการระบายน้ำดีขึ้น และยังสามรถกักเก็บน้ำได้มากเพิ่มขึ้นจากเดิม ส่งผลให้คนในพื้นที่สามารถทำการเกษตรได้ตลอด ทั้งปีแม้ในฤดูแล้ง ส่งเสริมการเลี้ยงและขยายพันธุ์ปลาทั้งปลาเล็ก – ปลาใหญ่มากขึ้น ประชาชนในพื้นที่สามารถสร้าง อาชีพและทำกินเพียงพอต่อการดำรงชีพ อีกทั้งยังสร้างระบบนิเวศทางธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์มากขึ้นอีกด้วย

4) ผลกระทบจากโครงการ พบว่า จากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ให้การสนับสนุน กลุ่มเกษตรกรในเขตจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านโดยดำเนินการขุดลอก แต่เนื่องจาก การขุดลอก คูคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ ต้องคำนึงถึงชนิดของดินที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวด้วย ข้อมูล จากสำนักสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำข้อมูลดิน ในพื้นที่ทั่วประเทศ พบว่า พื้นที่บริเวณบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 และบ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคนจัดอยู่ ประเภทกลุ่มดินร่วนละเอียดลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดมาก มีค่าความเป็นกรด เป็นด่างโดยดินบนค่า pH อยู่ที่ 5.0 – 6.5 ดินล่างค่า pH อยู่ที่ 4.5 – 6.00 และบริเวณพื้นที่ตำบลโพนเพ็กจัด อยู่ในกลุ่มดินร่วนหยาบลึกถึงลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้าหรือวัตถุกำเนิดเนื้อหยาบ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัด หรือเป็นกลาง มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างโดยดินบน มีค่า pH อยู่ที่ 5.00 – 6.00 ดินล่างมีค่า pH อยู่ที่ 5.00 – 6.00 ในพื้นที่บริเวณโครงการขุดลอกต่างมีค่ากรดในระดับสูง ซึ่งจะเป็นปัญหาในช่วงฤดูฝนเนื่องจากการแช่ขัง ของน้ำทำให้ไม่สามารถนำน้ำไปใช้ได้ แต่เมื่อหลังมีการขุดลอกลำห้วยทำให้ขยายทางเดินของน้ำได้มากขึ้น การไหลเวียนของน้ำก็ดีขึ้นด้วยส่งผลให้ลดผลกระทบดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

5.3.4 การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการต่อผลการดำเนินงานโครงการ (ระดับการมีส่วนร่วม)

การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการต่อผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) = 4.16, S.D.=0.55) หรือคิดเป็นร้อยละ 83.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ อันดับแรก คือ โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.20, S.D. = 0.49) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมและแสดง

ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.18, S.D. = 0.57) และมีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.18, S.D. = 0.55) มีผลเฉลี่ยเท่ากัน โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.17, S.D. = 0.55) มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.15, S.D. = 0.57) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.14, S.D. = 0.55) และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.13, S.D. = 0.56)

5.4 การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการติดตามและประเมินผลโครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่ 9 – บ้านหนองขาม หมู่ 10 ตำบลคำแคน – ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น พบว่าประชาชนที่ได้รับการสนับสนุนให้ขุดลอกมีความพึงพอใจมาก ทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วง สามารถกักเก็บน้ำได้มากเพิ่มขึ้นจากเดิมและยังช่วยป้องกันน้ำท่วมในช่วงฝนน้ำหลากเพราะการขุดลอกจะช่วยให้การไหลของน้ำดีขึ้น ระบบนิเวศทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ขึ้นส่งผลถึงการขยายพันธุ์ปลา ทั้งปลาเล็ก – ปลาใหญ่ ทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถสร้างอาชีพและทำกินเพียงพอต่อการดำรงชีพ และยังเป็นการเรียนรู้วิธีการปลูกพืชตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยแก้ปัญหาในครัวเรือนได้ เป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน จากการขุดลอกคลองในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เกิดจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ที่เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการแหล่งน้ำสาธารณะ สำหรับไว้อุปโภค บริโภค จากผู้นำชุมชนผู้นำท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ และหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมดำเนินการ เพราะการมีส่วนร่วมนี้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่ องค์การชุมชน จนถึงการพัฒนาในระดับประเทศต้องใช้มิติของภาคประชาชนในการจัดการและแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ทั้งนี้ ผลจากการร่วมกันคิดร่วมกันทำ นำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่าต้องงบประมาณ ในการดำเนินการ ซึ่งประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์มีความพึงพอใจจากโครงการขุดลอกคลองในครั้งนี้ การลงทุนในลักษณะที่ต้องการจะประเมินหาว่าทำให้มูลค่ากิจการเพิ่มขึ้นหรือไม่เช่นนี้ เป็นการวิเคราะห์หาผลตอบแทนในมุมของความคุ้มค่าทางการเงินอาจจะมองไม่เห็นมาก เพราะเมื่อคิดในด้านความคุ้มค่าทางการเงินแล้ว อาจจะปรากฏว่าให้ผลตอบแทนทางการเงินไม่มาก แต่ในมุมของการเพิ่มมูลค่าของกิจการ โครงการลงทุนดังกล่าวถือว่าคุ้มค่า เพราะทำให้ประชาชนอาจทำการปลูกผัก เลี้ยงปลา กบ ไข่กิ้งในครัวเรือน เป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นของเกษตรกร เพื่อที่จะมีการเรียนรู้ต่อยอด อาชีพและพัฒนาด้านการเกษตรได้หลากหลาย ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ถ้าคนในชุมชน/หมู่บ้านมีความเข้มแข็ง คนในชุมชนได้เรียนรู้ ปฏิบัติ ด้านการทำเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนหรือ ผลประโยชน์จะก่อเกิดต่อสังคมชุมชนประเทศมากกว่า

การติดตามและประเมินผลการขุดลอกคลองในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ด้วยแนวทางการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจากการติดตามและประเมินผลการขุดลอกคลองในครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรได้ต่อยอดจากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ดำเนินการขุดลอกคลองให้ โดยการขุดเศษขยะ เศษไม้ ที่ขวางทางเดินน้ำ ภายในคลองขึ้น ประชาชนสามารถสูบน้ำขึ้นมาปล่อยลงสระน้ำในพื้นที่เกษตรของตนได้ ทำให้น้ำในสระมีปริมาณมากเพียงพอสำหรับการสูบน้ำขึ้นมาทำการเกษตร ปลูกพืชผักช่วงฤดูแล้ง หรือจะเป็นฤดูฝน ก็ไม่ใช่อุปสรรคในการทำการเกษตรของเกษตรกร การดำเนินงานดังกล่าว ทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้เข้ามาบูรณาการร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งมีอาชีพเกษตรเป็นส่วนมาก ทำงานร่วมกับภาครัฐ จัดหางบประมาณมาให้เกษตรกร

และเกษตรกรนำผลการดำเนินงานดังกล่าวมาต่อยอดให้เพื่อให้การดำเนินชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์ชีวิตการเป็นอยู่ดีขึ้น เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองและชุมชนมีความเข้มแข็งตลอดไป

5.5 ข้อเสนอแนะจากการติดตามและประเมินผล

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผลจากการ ติดตามและประเมินผลโครงการประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ เอกชน ในการเข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิธีการตลาดโดยการขยายเครือข่ายให้มีตลาดกลางในการขายสินค้าให้มากยิ่งขึ้น

1.2 หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และเป็นเจ้าของพื้นที่ ควรจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรเป็นอาชีพเสริม เป็นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการในครั้งต่อไป

1) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรให้มีอาชีพเสริมในครัวเรือน เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชนให้ครอบคลุม ทุกอำเภอ ในจังหวัดขอนแก่น และควรจัดสรรงบประมาณเป็นกลุ่มๆ ในแต่ละอาชีพ

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการผ่านมาแล้วเป็นระยะเวลา 1-2 ปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในหลายๆด้าน เพื่อจะได้รับทราบปัญหา การวิเคราะห์ การวางแผนแนวทางแก้ปัญหา การปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวางแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

บรรณานุกรม

- โกวิท พวงงาม.(2550). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน. จำกัด.
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545).
- ขวัญชัย สันตสว่าง.(2542). กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ (พิมพ์ ครั้งที่4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- จรัส โพธิ์จันทร์.(2528), ความพึงพอใจในการทำงานของอาจารย์วิทยาลัยพลศึกษา. ปริญญาโท กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา), พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย.
- จุมพล สัตยาภรณ์.(2542) .ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารโรงเรียนในศูนย์การศึกษาตำบลดอยลาน
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร.(2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิษเนศพรินท์ตั้ง. เซ็นเตอร์จำกัด.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์.(2527).การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล,ศูนย์ ศึกษานโยบาย
สาธารณสุข.
- ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์.(2526).การพัฒนาชุมชน: วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชน.นิตยสารกรม ประชาสงส์
เคราะห์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2535). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา. ประหยัด
หงส์ทองคำ. (2526).
- ปรัชญา เวสารัชช์.(2528). รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สถาบันไทยคดีศึกษา.
- พิน คงพล.(2529). ความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษา
จังหวัดใน 14 จังหวัดภาคใต้. วิทยานิพนธ์ (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา.
- พิสนุ พงศ์ศรี.(2550). การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท พรอพเพอร์ตี้พริ้นท์ จำกัด.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์.(2527). กลวิธี แนวแนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน พัฒนา
ชุมชน. ในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, กรุงเทพฯ: ศักติโสภาคการพิมพ์.
- มณีวรรณ ตันไทย.(2533). พฤติกรรมการให้บริการของเจ้าหน้าที่กองควบคุมยา สำนักงานคณะกรรมการ
อาหารและยาต่อประชาชนที่มาติดต่อ. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ,
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เยาวดีรางชัยกุล วิบูลย์ ศรี.(2546). การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ .กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. รัชยา ศิริวัฒน์ . (2547).

ศรัทธา วุฒิพงศ์.(2542). ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการใช้บริการของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) สาขาจันทิอำเภอนาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ภาคนิพนธ์พัฒนาบริหารศาสตร์ มหาบัณฑิตพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมคิด พรหมจ้อย. เทคนิคการประเมินโครงการ. นนทบุรี : จตุพร ดีไซน์, 2550.

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ.(2549).การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาล. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์.(2544). วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาโรช ไชยสมบัติ.(2534). ความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

สุจิตราภรณ์ วงษ์ศรีแก้ว.(2549). ความพึงพอใจและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย, วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรศักดิ์ นาถวิล.(2544). ความพึงพอใจของผู้ใช้ยานพาหนะต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุรศักดิ์ นาถวิล.(2544). ความพึงพอใจของผู้ใช้ยานพาหนะต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์, วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุวัฒนา ใบเจริญ.(2540). ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารออมสิน สาขา ขอนแก่น (ภาคคำ). การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อดิน รพีพัฒน์.(2527).การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์

อภิศักดิ์ ไผทาคำ. หลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่2. ขอนแก่น : ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539.

อมรรัตน์ เชาวลิท.(2541). ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตต่อระบบการจัดบริการสารสนเทศของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกริก. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุทัย หิรัญโต. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์ , 2523. อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์ , 2526.

Brownlea, A. (1987). Participation: myths, reality and prognosis. Soc Sci Med 25: 605-614

- Cohen, J. and Uphoff. (1977). Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. London : Rural Development Center : Cornell University.
- Colin, R. (1993). Designs for particular Purpose: Evaluation, Action and Change. In Real World Research : a resource for social scientists and practitioner-researcher, pp.215.
- Gregson, S., Terceira, N., Mushati, P., Nyamukapa, C. & Campbell, C. (2004). Community group participation: can it help young women to avoid HIV? an exploratory study of social capital and school education in rural Zimbabwe. *Social Science & Medicine*, 58: 2119-2132, from www.sciencedirect.com/locate/socscimed.
- Hagerty, B. M., Williams, R. A., Coyne, J. C., & Early, M. R. (1996). Sense of belonging and indicators of social and psychological functioning. *Archives of Psychiatric Nursing*, 10(4), 235–244.
- John W. Best, Research in Education, 4 th ed. New Jersey : Prentice – Hall Inc., 1981, p. 182.
- Likert, Rensis. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. *Attitude Theory and Measurement*. Fishbein, Martin, Ed. New York: Wiley & Son.
- Millet. (1954). Management in the Public Service. The quest for effective performance. New York : McGraw - Hill Book
- Montagu, Haris G., (1984). Comparative Local Government. Great Britain: William Bren and Son.
- Shadid, W. and others. (1982). Access and Participation: A Theoretical Approach in. Participation of the Poor the Development. Leiden : University of Leiden
- Stake, Robert E. (1973). The Countenance of Educational Evaluation. in Educational Evaluation: Theory and Practice. P. 170 – 217, Belmont, California, Wadsworth Publishing company.
- Stufflebeam and Daniel, (2003). The CIPP model for Evaluation. *International Handbook of Educational Evaluation*, p.31-62.
- Tyler, R.W. (1996). Trust in organizations: Frontiers of theory and research. California : Sage Publications, Inc.

ภาคผนวก

ก่อนดำเนินการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วง
บ้านกุดขอนแก่น หมู่9 – บ้านหนองขาม หมู่10 ตำบลคำแคน –
ตำบลโนนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ระหว่างดำเนินการ

ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ดำเนินการแล้วเสร็จ

แบบสอบถามการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
โครงการขุดลอกลำห้วยปากดาวช่วงบ้านกุดขอนแก่น หมู่9 – บ้านหนองขาม หมู่10 ตำบลคำแคน –
ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

วัตถุประสงค์

1. เพื่อต้องการทราบระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานโครงการ
2. เพื่อต้องการทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการโครงการ
3. เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนาในแต่ละยุทธศาสตร์ ว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่

ชื่อโครงการ

ที่ตั้งงบประมาณ บาท
ระยะเวลาการดำเนินการวันที่..... เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึง วันที่..... เดือน กันยายน พ.ศ. 2566

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ☒ ลงในแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ ไม่เกิน 20 ปี ☐ 21 – 30 ปี ☐ 31 – 40 ปี
☐ 41 – 50 ปี ☐ 51 – 60 ปี ☐ 61 ปี ขึ้นไป
3. สถานภาพ ☐ ประชาชนทั่วไป ☐ ประชาคมหมู่บ้าน ☐ ผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน
☐ นักการเมืองท้องถิ่น ☐ เจ้าหน้าที่ / พนักงานของรัฐ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
4. ระดับการศึกษาสูงสุด ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมต้นหรือเทียบเท่า ☐ มัธยมปลาย / ปวช.หรือเทียบเท่า
☐ ปวส./อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
5. อาชีพหลัก ☐ เกษตรกรรม ☐ รับจ้างทั่วไป ☐ นักเรียนนักศึกษา ☐ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/เอกชน
☐ องค์กรมหาชน/รัฐวิสาหกิจ ☐ รับราชการ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
6. จำนวนรายได้เฉลี่ยต่อปี ☐ ไม่เกิน 23,000 บาท ☐ 23,001 – 46,000 บาท ☐ 46,001 – 69,000 บาท
☐ 69,001 – 92,000 บาท ☐ 92,001 บาทขึ้นไป

/ส่วนที่ 2.....

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของโครงการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ ที่	ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การจัดหาแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ให้เกษตรกรไว้ทำการเกษตร มีความ					
2	การใช้ทรัพยากรในหน่วยงาน เกิดประโยชน์และคุ้มค่าต่อโครงการ					
3	โครงการนี้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ตลอดปี					
4	โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรในภาวะฝนทิ้งช่วงได้อย่างเพียงพอ					
5	โครงการนี้สร้างการเรียนรู้ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้อย่างเหมาะสม					
6	โครงการนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านอาชีพอื่นๆ ถ้ามมีน้ำเพียงพอสำหรับอุปโภค บริโภค					
7	โครงการนี้สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่ รัฐส่งเสริมให้การสนับสนุนเศรษฐกิจในระดับชุมชน					
8	โครงการนี้ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ ในระดับครัวเรือนและชุมชน					
9	โครงการนี้สามารถทำให้ เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติได้					
10	โครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์					

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการโครงการ ในการพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ ที่	การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการโครงการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน					
2	มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม					
3	มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น					
4	มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม					
5	มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม					
6	โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ					
7	โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว					

ส่วนที่ 4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล ส่วนแผนงานฯ สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โทร. 0 4323 9256

การติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566

คณะที่ปรึกษา

1. ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
2. นายสิทธิกุล ภูคำวงศ์	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
3. นายธาดา พรหมสาขา ณ สกลนคร	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
4. นายประสิทธิ์ ทองแท่งไทย	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
5. ว่าที่ร้อยเอก พงเจตน์ พรภุณา	ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
6. นางอาชีวะชัช ว่องไว	รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

1. นายวิบูลย์ เรืองประเสริฐกุล	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	ประธานกรรมการฯ
2. นายจรรุญ อ้วนนอก	สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	กรรมการ
3. นายณณทัตพัชรี กันตวธีระณัฐสมาชิก	สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	กรรมการ
4. นางฐิติรัตน์ อัครสุริย์	ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น	กรรมการ
5. นายประไพ ชาญจระเข้	ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น	กรรมการ
6. ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น	หัวหน้าส่วนราชการ	กรรมการ
7. โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดขอนแก่น	หัวหน้าส่วนราชการ	กรรมการ
8. นายประยุทธ์ ชาญนวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
9. ดร.มงคล อติอนุวรรตน์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
10. รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นที่รับผิดชอบสำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ		กรรมการ
11. ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น		กรรมการ/เลขานุการ

คณะทำงาน

1. นางเย็นแซ จันทะรี	หัวหน้าฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล	คณะทำงาน
2. นางนวลมณี เหล่ากุนทา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	คณะทำงาน
3. นายณัฐวัฒน์ แวมณีนวนดี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	คณะทำงาน
4. นางสาวสุกฤดา หาญศรี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	คณะทำงาน
5. นางรุ่งฤทัย ดำรงชัย	ผู้ช่วยนักวิชาการคอมพิวเตอร์	คณะทำงาน
6. นางสาวศิริวรรณ ตาหมื่น	ผู้ช่วยนักวิเคราะห์นโยบายและแผน	คณะทำงาน
7. นางสาวกรรณก วิริยปิยะ	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ	คณะทำงาน
8. นางสาวพรกรรณ คำวิเชียร	พนักงานจ้างเหมาบริการ	คณะทำงาน

